

Collectieplan

MEERTENS INSTITUUT 2013-2018

Collectieplan Meertens Instituut 2013-2018

Willy Jongenburger
Lidy Jansen
Douwe Zeldenrust

Meertens Instituut, 10 juli 2013

Inhoud

1. Inleiding	5
1.1 Missie	6
1.2 Doelgroepen	7
1.3 Doelstellingen van de afdeling Collecties	7
1.4 Erfgoed-instelling	7
1.5 Samenvatting speerpunten 2013-2018	8
2. Collectieprofiel	9
2.1 Geschiedenis	9
2.2 Positionering	9
2.3 Omschrijving collecties	9
2.3.1 Bibliotheekcollectie	10
2.3.2 Archieven en onderzoekscollecties	10
3. Collectievorming	13
3.1 Acquisitie en digitalisering	13
3.2 Beschikbare middelen	15
3.3 De-acquisitie	15
3.4 Aandachtspunten ten aanzien van collectievorming	15
4. Collectiebeheer	17
4.1 Fysiek beheer	17
4.2 Digitaal beheer	18
4.3 Aandachtspunten ten aanzien van collectiebeheer	19
5. Ontsluiting	21
5.1 Bibliotheekcollectie	21
5.2 Archieven en onderzoekscollecties	21
5.3 Aandachtspunten ten aanzien van ontsluiting	22
6. Beschikbaarstelling	23
6.1 Fysieke collecties	23
6.2 Digitale collecties	23
6.3 Presentatie	24
6.4 Dienstverlening	25
6.5 Aandachtspunten ten aanzien van beschikbaarstelling	25
7. Valorisatie van de collecties	27
7.1 Onderzoeksgemeenschap	27
7.2 Studenten	27
7.3 De geïnteresseerde leek	27

8. Werkplan 2013 e.v.	29
Referenties	31
9. Bijlagen	33
Bijlage 9.1 Overzicht collecties	33
Bijlage 9.2 Voorbeeld Schenkingsovereenkomst	53
Bijlage 9.3 Overeenkomst gebruik archiefcollecties	55
Bijlage 9.4 Datanotitie Meertens Instituut	57
Bijlage 9.5 Klachtenformulier	63

I. Inleiding

Het onderzoeksplan 2013-2018 'Crossing Boundaries' bepaalt de 'agenda' van het Meertens Instituut voor de komende jaren. Het beschrijft de ambities voor onderzoek, technologie en collecties en geeft de richting aan van de gewenste ontwikkelingen voor de middellange termijn. Het instituut heeft een reputatie op het terrein van unieke collecties en data op het gebied van taal en cultuur. De enorme belangstelling voor de databanken op de website toont aan dat deze gegevens een waardevolle bron voor onderzoek binnen en buiten het instituut zijn en daarmee vormen ze de basis voor een (inter)nationaal kenniscentrum op het gebied van taalvariatie en alledaagse cultuur. Zoals de *Strategische Agenda 2010-2015* van de KNAW stelt: "[De KNAW-instituten] functioneren als nationaal kenniscentrum en/of hebben de zorg voor nationale faciliteiten die ook internationaal toegankelijk zijn. Deze faciliteiten omvatten het beheer en de openstelling van unieke infrastructurele voorzieningen en wereldvermaarde collecties." Het is precies deze doelstelling die het Meertens Instituut in de komende periode belangrijk acht.

De collecties van het Meertens Instituut op het gebied van het alledaagse leven en taalvariëteiten zijn er in eerste instantie op gericht om wetenschappelijk onderzoek op de genoemde gebieden van een empirische basis te voorzien. De omvang van deze onderzoeksgegevens neemt voortdurend toe aangezien nieuw onderzoek regelmatig nieuwe databases oplevert. De verzamelde gegevens staan ten dienste van het onderzoek en gegevens worden alleen verzameld op grond van concrete onderzoeksvragen. Hoewel het instituut beschikt over een substantiële hoeveelheid autonome documentatie - i.e. documentatie die niet (meer) gebruikt wordt voor lopend onderzoek - staan de inspanningen die geleverd worden op documentatief gebied in vrijwel alle gevallen in dienst van wetenschappelijk onderzoek, hetzij door bij te dragen aan lopend onderzoek, hetzij door relevant onderzoek mogelijk te maken in de nabije toekomst.

In de komende periode zullen nieuwe, vaak interactieve technieken zoals crowd-sourcing, wiki's en sociale netwerksites worden ingezet voor het verkrijgen van nieuwe onderzoeksdata waarbij informanten online gevraagd wordt een bijdrage te leveren. Verder zullen we zoveel mogelijk bruikbare onderzoeksgegevens digitaal beschikbaar maken. Bij de inzet van beschikbare middelen op dit gebied zal prioriteit gegeven worden aan eigen collecties die aansluiten bij lopend onderzoek of concrete mogelijkheden bieden voor toekomstig onderzoek (*strategische digitalisering*). Samen met onze binnenlandse en buitenlandse partners zullen we inzetten op een goed *metadatasysteem* dat onderzoekers in staat stelt uit de enorme hoeveelheid digitaal beschikbare gegevens de voor hun onderzoek relevante informatie te filteren.

Veelal geldt dat de relevantie van het materiaal voor wetenschappelijk onderzoek toeneemt als er verdere *verrijking* van het digitale materiaal plaats vindt, zoals bijvoorbeeld met muzieknotaties en grammaticale informatie. Het verrijken van onderzoeksgegevens is een buitengewoon arbeidsintensief proces. Het is de bedoeling om binnen lopende projecten het materiaal zo goed mogelijk, en zoveel mogelijk overeenkomstig internationaal ontwikkelde richtlijnen te verrijken.

De data worden ontsloten door middel van *applicaties* die het mogelijk maken om de aanwezige onderzoeksgegevens op verschillende manieren te representeren, te ordenen of te bewerken. Het Meertens Instituut draagt actief bij aan de ontwikkeling van geavanceerde applicaties, zo is er in het kader van de taalkundige atlanten een geografische applicatie ontwikkeld die het mogelijk maakt om taalverschijnselen op een kaart van het nederlandsstalige gebied zichtbaar te maken en de ontwikkeling van een melodieherkenningsmachine die de onderzoeker in staat stelt gelijke of vergelijkbare melodieën automatisch te herkennen en daarmee de verzameling gegevens in de Liederbank te ordenen.

De verrijkte gegevens en de daarbij behorende applicaties worden ondergebracht in een digitale *infrastructuur*. De bedoeling is dat de beschikbare gegevensbestanden niet alleen elk afzonderlijk kunnen worden beschouwd, maar dat de

verzameling van (inter)nationale databestanden op een specifiek onderzoeksterrein aan elkaar gekoppeld kan worden en gezamenlijk doorzocht kan worden. Het is bovendien de bedoeling om bestaande applicaties, die veelal zijn ontwikkeld voor een enkele database, dusdanig te generaliseren dat ze een veel bredere toepassing kennen. In de komende periode zal het instituut zich verder ontwikkelen in de richting van een centrum voor digitale infrastructuur in de geesteswetenschappen. Langs deze weg kan het instituut zijn vooraanstaande positie als collectionerend instituut uitbouwen tot een positie als nationaal centrum voor een geesteswetenschappelijke infrastructuur, met een focus op data en applicaties van taalkundige en culturele aard.

Een terugblik op de bevindingen van de visitatiecommissie die de collecties in 2011 heeft beoordeeld, lijkt hier op zijn plaats. De commissie beoordeelde de kwaliteit, relevantie, vitaliteit en de productiviteit van de collecties als zeer goed. De commissie was ten onrechte nogal kritisch ten aanzien van de bewaaromstandigheden in de archiefruimte. Zoals wij uiteenzetten in dit collectieplan, voldoet het depot wel degelijk aan de eisen die de Archiefwet oplegt. De commissie heeft over het hoofd gezien dat de verantwoordelijkheid voor het beheer van de technische apparatuur en het monitoren van de ruimte op temperatuur en luchtvochtigheid, belegd is bij onze bureaus, de Rechtbank, met wie wij het archief delen. De commissie maakte zich tevens zorgen over kwetsbare papieren collecties die verloren dreigen te gaan. Ook hiervan is geen sprake: er zijn geen collecties die binnen 10 jaar door kwaliteitsverlies bedreigd worden waarvoor we geen conserveringsmaatregelen hebben genomen (meestal digitalisering).

Het voorliggende Collectieplan 2013-2018 is een uitwerking van de lijnen die zijn uitgezet in het onderzoeksplan en beschrijft voor de komende vijf jaar de concrete actiepunten voor de Afdeling Collecties. Het plan is dynamisch van aard, in die zin dat het de komende jaren voortdurend zal worden bijgesteld, afhankelijk van de context waarin het instituut opereert. Zo zal de voorgenomen nauwe samenwerking met de andere collectionerende KNAW-instituten in het Humanities Cluster, de interne agenda van de Afdeling Collecties danig beïnvloeden. Waar mogelijk zal geanticipeerd worden op de clustering van geesteswetenschappelijk instituten.

Dit document is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 1 beschrijft de missie en de doelgroepen van het Meertens Instituut, geeft aan wat de doelstellingen zijn van de afdeling Collecties en eindigt met een samenvatting van de speerpunten voor de periode 2013-2018. In Hoofdstuk 2 wordt het collectieprofiel beschreven met de verschillende deelcollecties. Hoofdstuk 3 heeft betrekking op de collectievorming en behandelt onderwerpen als (de)acquisitie en digitalisering in relatie tot de beschikbare middelen. In hoofdstuk 4 worden de beheersaspecten van de papieren collecties behandeld zoals omstandigheden in het depot, alsmede het beheer van digitale collecties (open access en digitale duurzaamheid). Hoofdstuk 5 gaat over de ontsluiting van collecties, waarbij wordt aangegeven hoe de ontsluiting van de verschillende collectie-onderdelen (bibliotheek, archieven en onderzoekscollecties) wordt geoptimaliseerd door middel van gestandaardiseerde metadata. Hoofdstuk 6 behandelt de beschikbaarstelling van papieren collecties (dienstverlening) en van digitale collecties via de CLARIN infrastructuur, en het streven om Meertens publicaties in open access aan te bieden. Het belang van de collecties (valorisatie) voor de verschillende doelgroepen wordt uiteengezet in Hoofdstuk 7. De hoofdstukken 3 tot en met 6 beschrijven telkens het beleid met betrekking tot het onderwerp en sluiten af met een concrete uitwerking van aandachtspunten. Deze aandachtspunten worden in Hoofdstuk 8 gepresenteerd als de prioriteiten van de afdeling Collecties voor de periode 2013-2018.

1.1 Missie

Leidend voor dit collectieplan is de missie van het Meertens Instituut, die als volgt kan worden omschreven: 'Het Meertens Instituut geeft op wetenschappelijk niveau inzicht in de aard en organisatie van de Nederlandse samenleving met betrekking tot taalvariatie en de cultuur van het dagelijks leven'.¹ Als onderzoeksinstituut van de KNAW ambieert het Meer-

¹ Self-evaluation Collections, October 2011

tens Instituut een leidende rol te spelen op dit vakgebied, zowel in Nederland als in de Europese context.² De collecties spelen een cruciale rol in het onderzoeksproces en duurzame opslag en verwerking van data worden gefaciliteerd.³

I.2 Doelgroepen

Het Meertens Instituut heeft naast een wetenschappelijke missie een daarvan afgeleide maatschappelijke verantwoordelijkheid. Het is nadrukkelijk de bedoeling dat verschillende groepen in de samenleving gebruik kunnen maken van de documentatieve en wetenschappelijke resultaten van het Meertens Instituut.⁴ In het onderzoeksplan 2013-2018 worden diverse doelgroepen onderscheiden: de (internationale) onderzoeksgemeenschap, studenten in het hoger onderwijs, de politiek en de overheid, het bedrijfsleven, professionals werkzaam in het onderwijs en bij de overheid en de geïnteresseerde leek.

I.3 Doelstellingen van de afdeling Collecties

De doelstellingen van de afdeling Collecties volgen uit de missie en kunnen als volgt worden samengevat:

- De afdeling Collecties verzamelt, beheert en ontsluit collecties ten behoeve van het wetenschappelijk onderzoek, waar mogelijk in open access en duurzaam;
- De afdeling Collecties anticipeert op en draagt bij aan nieuwe technologische ontwikkelingen voor het verzamelen, beheren en ontsluiten van de collecties om zo innovatief onderzoek te ondersteunen en te stimuleren;
- De afdeling Collecties ondersteunt het onderzoek met kennis over collecties passend bij de missie van het Meertens Instituut;
- De afdeling Collecties draagt bij aan de zichtbaarheid en de toegankelijkheid van het wetenschappelijk onderzoek dat plaatsvindt aan het Meertens Instituut.

I.4 Erfgoed-instelling

Vanwege de grote, nationale collecties die het Meertens Instituut beheert op het terrein van taal en cultuur, wordt het instituut beschouwd als een instelling op het gebied van cultureel erfgoed. Hoewel er geen afzonderlijke doelstellingen zijn ten aanzien van het uitbreiden van deze collecties, anders dan wanneer die voortkomen uit onderzoeksprojecten, neemt de verzameling collecties gestaag toe, veelal door nalatenschappen (bijv. de persoonlijke collecties van de dialectologen Daan en Weijnen), maar ook anderszins. De Nederlandse Liederbank en de Nederlandse Volksverhalenbank geven een goed overzicht van het orale erfgoed van Nederland. Beide databanken leveren vele voorbeelden van een rijke orale traditie en daarmee maken ze een belangrijk deel uit van het culturele erfgoed van Nederland.

Ook op een andere manier presenteert het instituut zich als een erfgoed-instelling. Het NWO-programma CATCH (Continuous Access To Cultural Heritage) beoogt een relatie te leggen tussen erfgoedinstellingen aan de ene kant en geesteswetenschappelijk en informatica onderzoek aan de andere. In de Catch-projecten FACT en COGITCH treedt het Meertens Instituut op als erfgoedinstelling en wordt er werk verricht op basis van de verhaal- respectievelijk liedcollecties die het instituut beheert.

² Crossing Boundaries: Research plan 2013-2018 Meertens Institute, 17.

³ Zorgvuldig en integer omgaan met wetenschappelijke onderzoeksgegevens, KNAW 2012, 49.

⁴ Crossing Boundaries: Research plan 2013-2018 Meertens Institute, 97.

I.5 Samenvatting speerpunten 2013-2018

Voor de komende periode noemt het onderzoeksplan als speerpunten voor de afdeling Collecties het verder ontsluiten van de collecties en ze zoveel mogelijk in open access beschikbaar stellen voor het onderzoek. Hiermee hangt nauw samen het ontwikkelen van beleid en het nemen van beheersmaatregelen met betrekking tot de collecties, ter ondersteuning van de doelstellingen. Voor de afdeling Collecties betekent dat concreet:

- Opstellen van een collectievormingsprofiel, leidend tot heldere criteria voor actieve en/of passieve acquisitie.
- Verbeteren van de ontsluiting van collecties en archieven door het verbeteren van het beschrijvingsniveau.
- Verbeteren van de ontsluiting en beschikbaarstelling van de bibliotheekcollectie door aansluiting bij de Nederlandse Centrale Catalogus en Worldcat via een nieuw bibliotheek-systeem.
- Voorkeur voor aanschaf van nieuwe publicaties voor de bibliotheekcollectie in digitale vorm, als dat niet leidt tot substantiële verhoging van de kosten.
- Vaststellen van prioriteiten in de ontsluiting cq digitalisering van collecties, in nauw overleg met onderzoekers.
- Inventariseren en uitvoeren van maatregelen gericht op optimaal beheer van papieren en digitale collecties, conform het instituutsbeleid met betrekking tot Open Access en digitale duurzaamheid;
- Verrijking van collecties en datasets met metadata zodanig dat ze aansluiten bij infrastructuren zoals CLARIN.

2. Collectieprofiel

2.1 Geschiedenis

Vanaf de vroege jaren '30 houdt het Meertens Instituut zich bezig met het documenteren van de Nederlandse taal en cultuur in de context van het dagelijks leven. Sinds die tijd wordt materiaal aangeschaft voor de bibliotheekcollectie, die bestaat uit boeken, tijdschriften, kaarten en atlassen. Veel materiaal uit de onderzoekscollecties is het resultaat van eigen documentatie en onderzoeksactiviteiten, zoals de vragenlijsten, de opnames van dialectsprekers en de kaartencollecties. Naarmate het Meertens Instituut meer naam en faam kreeg, werden steeds meer collecties aangeboden door derden, zowel instituten als particuliere verzamelaars en onderzoekers. Nog steeds worden wekelijks collecties van heel verschillende aard en omvang aangeboden en, indien relevant, opgenomen.

2.2 Positionering

In het evaluatierapport (2012) naar aanleiding van de visitatie op het gebied van onderzoek en collecties worden de kwaliteit, de relevantie en de vitaliteit van de collecties beoordeeld als 'zeer goed'.⁵ De evaluatiecommissie voegt daaraan toe dat de collecties door onderzoekers in en buiten het instituut worden beschouwd als een waardevolle en onmisbare bron.

Het Meertens Instituut heeft goede contacten met verwante instellingen in Nederland en Vlaanderen. Nederlandse en Vlaamse universiteiten, professionele organisaties zoals het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en musea, waaronder het Nederlands Openlucht Museum, bieden regelmatig collecties aan, bestaande uit archiefmateriaal, knipsels, foto's, opnames en boeken.

2.3 Omschrijving collecties

De collecties van het Meertens Instituut zijn te onderscheiden in twee categorieën:

- bibliotheekcollectie: papieren en digitale (wetenschappelijke) literatuur zoals tijdschriften en boeken, aangeschaft of verworven ter ondersteuning van het onderzoek aan het Meertens Instituut;
- archieven en onderzoekscollecties: 'digital born' onderzoeksdata, gedigitaliseerd materiaal, archiefcollecties, geluidsmateriaal, gedrukt materiaal, handgeschreven vragenlijsten en kaartsystemen, kaarten en foto's vormen samen de collectie die verworven is in de context van onderzoeksprojecten aan het Meertens Instituut, of is verkregen van derden.

De collecties worden hieronder nader beschreven. Zie bijlage 9.1 voor een overzicht van papieren collecties, audiovisuele collecties en digitale databanken.

⁵ Evaluation of IISG, NIOD, Meertens Institute and KITLV, december 2011

2.3.1 Bibliotheekcollectie

De hoofdgebieden van de bibliotheekcollectie zijn taalvariatie (waaronder een ruime deelcollectie over dialecten van het Nederlands) en etnologie (met onder meer literatuur over het volkslied en volksverhalen). Daarnaast bezit de bibliotheek een collectie op het gebied van naamkunde (literatuur over voor- en achternamen en geografische benamingen). De collectie omvat meer dan 70.000 boeken en bijna 4.000 tijdschrifttitels. Ook kaartmateriaal en atlassen maken deel uit van de bibliotheekcollectie.

Het overgrote deel van de bibliotheekcollectie bestaat uit gedrukt materiaal. Een deel van de gedrukte tijdschriften (ca. 5%) is ook als digitaal abonnement raadpleegbaar. Via eigen licenties dan wel via KNAW-brede contentlicenties is er toegang tot ca. 120 relevante digitale tijdschriften die niet als papieren tijdschrift in de bibliotheekcollectie aanwezig zijn. E-books zijn nog niet aangeschaft.

In januari 2013 bedroeg de collectie 4.749 meter boeken en 1.057 meter periodieken.

2.3.2 Archieven en onderzoekscollecties

Al meer dan 60 jaar verwerft het Meertens Instituut archieven en worden er collecties aangelegd door onderzoekers. Dit unieke materiaal op het terrein van de Nederlandse etnologie en variatielinguïstiek behoort tot het nationale erfgoed van Nederland. Vooral sinds de jaren zestig is de collectie sterk uitgebreid.

PAPIEREN COLLECTIES

Momenteel bezit het instituut meer dan 450 papieren collecties. Omvangrijke en belangrijke collecties zijn o.a. de vragenlijsten van de afdelingen dialectologie, volkskunde en naamkunde, de collectie Brieven aan de Toekomst, de collectie bedevaarten en processies, archieven en collecties op het gebied van het Nederlandse (kinder)lied en verhalen, archieven en collecties op het gebied van naamkunde (voornamen, familienamen en toponiemen). Deze collectie bedroeg 2.052 meter in januari 2013.

AUDIOCOLLECTIES

Binnen de collecties nemen de unieke audiocollecties een bijzondere plaats in vanwege de aard, de omvang, de dragers en de digitaliseringsexpertise die bij de collecties horen. De audiocollecties bestaan voor een groot deel uit opnamen die gemaakt zijn bij veldwerk op het gebied van taal (dialecten) en etnologie. De audiocollectie ligt vast op diverse dragers, waaronder wasrollen, tapes en CD's. De gedigitaliseerde bestanden zijn opgeslagen op en online toegankelijk via webserver van het Meertens Instituut. Het merendeel van de opnamen is gearchiveerd op CD's en wordt opgeslagen in een speciale, klimaatgecontroleerde ruimte.

Het Meertens Instituut streeft ernaar deze collecties voor zover mogelijk als open access bestanden toegankelijk te maken via de website van het instituut en infrastructuren zoals CLARIN. Dat is inmiddels gerealiseerd voor een grote collectie unieke dialectopnamen (zie <http://www.meertens.knaw.nl/soundbites>). In januari 2013 lag in de klimaatkamer 398 meter collectie opgeslagen, waarvan 378 meter audio digitaal beschikbaar is.

DIGITALE COLLECTIES

Door het Meertens Instituut worden sinds lange tijd onderzoeksdata in digitale vorm verzameld en beschikbaar gesteld voor zowel onderzoeksdoeleinden als het algemeen publiek. Het betreft hier gedigitaliseerde collecties zoals de vragenlijsten (meer dan 350.000 scans) en de transcripties behorende bij de Soundbites collectie (meer dan 13.000 scans). Ook gaat het om databases zoals bijvoorbeeld de Nederlandse Liederbank, de Volksverhalenbank en de Dynamische Syntactische Atlas van de Nederlandse Dialecten (DynaSAND).

De publieke databases zijn toegankelijk via de centrale Meertens website (<http://www.meertens.knaw.nl/cms/nl/databanken>). Tevens worden in toenemende mate data en metadata beschikbaar gesteld via infrastructuren zoals CLARIN. Het is belangrijk de collecties te voorzien van metadata zoals informatie over de auteur, spreker en informant, onderwerp van gesprek bij audio-opnamen. Deze metadata maken het mogelijk om in grote hoeveelheden data gericht te zoeken naar informatie. Het is belangrijk deze informatie op zo'n manier toe te voegen dat ze doorzoekbaar zijn door zoekmachines en standaardisatie van metadata is nodig om te bewerkstelligen dat een onderzoeker met behulp van de metadata in verschillende relevante corpora kan zoeken.

Voor onderzoekers binnen het Meertens Instituut zijn er additionele databases (zoals vele van de audiodatabases) toegankelijk via het interne netwerk. Ten slotte onderhoudt het instituut een grote collectie 'autonome data', d.w.z. onderzoeksdata die niet langer gebruikt worden binnen lopende projecten. Het opslaan en beschikbaarstellen van deze autonome data blijft belangrijk omdat ze voor onderzoekers van grote waarde blijven: in 2012 is een crowdsourcing project gestart waarbij scans van genoemde vragenlijsten uit 2000 online zijn getranscribeerd door vrijwilligers. Dergelijke projecten, waarbij het publiek betrokken wordt bij het digitaliseren van collecties, bieden kansen om de collecties op grote schaal te ontsluiten. De komende periode zal, in samenwerking met de ontwikkelafdeling en de onderzoekers, crowdsourcing verder worden ingezet voor het ontsluiten en het digitaliseren van de collecties.

De totale omvang van de digitale collectie is naar schatting 6.6 TB, verdeeld in 3,5 TB audio, 3.0 TB afbeeldingen en 0,1 TB databases.

3. Collectievorming

Collectievorming is het beleidsmatig verwerven van publicaties, collecties en archieven die passen binnen de doelstellingen van de organisatie. Dat betekent dat de verworven documentatie relevant moet zijn voor lopend of toekomstig onderzoek aan het Meertens Instituut. De collectie die zo ontstaat, is vaak ook waardevol voor de overige doelgroepen die het Meertens Instituut wil bedienen. Onder collectievorming wordt naast acquisitie ook digitalisering verstaan. Digitalisering wordt als collectievorming beschouwd omdat de eindproducten (bestanden) net als fysieke objecten duurzaam opgeslagen en toegankelijk gemaakt worden. In dit kader kan ook genoemd worden dat het beleid van het instituut erop gericht is om alle Meertens publicaties digitaal toegankelijk te maken. Dit geldt voor toekomstige publicaties van onderzoekers van het instituut, voor reeds gepubliceerde artikelen en boeken en, indien relevant, voor unieke collecties en publicaties die door het instituut zijn verworven.

Hieronder wordt beschreven hoe de acquisitie en de digitalisering verloopt, wat het beschikbare budget is en onder welke omstandigheden sprake kan zijn van de-acquisitie, dat wil zeggen het afstoten van (delen van) collecties. Tenslotte wordt aangegeven welke aandachtspunten er de komende jaren zijn op het gebied van collectievorming.

3.1 Acquisitie en digitalisering

Leidend bij de acquisitie voor de komende periode is het onderzoeksplan 2013-2018, dat aangeeft welke thema's relevant zijn in de komende jaren. Kort samengevat gaat het om de volgende onderzoeksthema's:

- Grenzen aan taalvariatie;
- De relatie tussen dynamiek en diversiteit in taal;
- Grenzen aan culturele diversiteit;
- De relatie tussen sociale, geografische en diachrone diversiteit in cultuur;
- Kennis en cognitie: taal en cultuur vanuit intern perspectief;
- Externe aspecten van taal en cultuur.

De afdeling Collecties acquireert daarbij actief als het gaat om nieuwe publicaties voor de bibliotheekcollectie en het verzamelen van onderzoeksdata van medewerkers en indien gewenst, van projecten waar het Meertens Instituut bij betrokken is. Tevens verwerft de afdeling, indien passend, nieuwe collecties. Een meer passieve vorm van acquisitie is het al dan niet accepteren van schenkingen en bruikleencollecties van derden. Zie bijlage 9.2 voor het format van een schenkingsovereenkomst.

BIBLIOTHEEK

Gemiddeld groeide de bibliotheekcollectie de afgelopen tien jaar met ruim 2.000 titels per jaar. De jaarlijkse aanwas van nieuw aangeschafte publicaties is constant en bedraagt ca. 500 titels per jaar. Het overige deel is afkomstig van schenkingen. Aanschaf van publicaties en acceptatie van schenkingen gebeurde de afgelopen periode niet op basis van een collectievormingsprofiel, waarmee bibliotheken inzichtelijk maken op welke onderzoeksterreinen ze collectioneren en hoe diepgaand de collectievorming op deze terreinen zou moeten zijn. Het is belangrijk om voor het Meertens Instituut een collectievormingsprofiel op te stellen zodat er meer focus komt op welke publicaties van wezenlijk belang zijn voor het onderzoek, er betere afwegingen gemaakt kunnen worden bij de aanschaf en er een scherp(er) acquisitieprofiel opge-

steld kan worden. Het belangrijkste criterium bij de verwerving is bij de huidige werkwijze de globale vraag of de publicatie relevant is voor huidig of toekomstig onderzoek. Bij kostbare werken wordt een weloverwogen afweging gemaakt tussen het belang voor de collectie en de prijs van het werk, want het aanschafbudget is beperkt. Het wetenschappelijke niveau van een publicatie speelt wel mee, maar is lang niet altijd doorslaggevend. Ook populairwetenschappelijke boeken en tijdschriften kunnen van waarde zijn voor het onderzoek.

Bij de aanschaf van publicaties spelen de vakreferenten een belangrijke rol. De vakreferenten houden bij wat op hun vakgebied aan relevante nieuwe publicaties verschijnt, ontvangen suggesties van collega's uit hun vakgroep en doen op grond daarvan aanschafverzoeken.

Het zwaartepunt in de acquisitie ligt bij monografieën. De bibliotheek heeft een abonnement op ca. 160 wetenschappelijke tijdschriften. Op grond van afspraken met het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed (NCV) ontvangt de bibliotheek ca. 300 tijdschriften van heemkundige verenigingen, die op hun beurt daarvoor het tijdschrift Immaterieel Erfgoed, een uitgave van het NCV, ontvangen. De jaarlijkse aanwas van de bibliotheekcollectie is ongeveer 40 meter.

ARCHIEVEN EN ONDERZOEKSCOLLECTIES

Vrijwel wekelijks bieden particulieren, verenigingen of organisaties (digitale) archiefstukken aan die betrekking hebben op de onderzoeksgebieden van het Meertens Instituut. De afdeling Collecties bepaalt in overleg met onderzoekers of de betreffende stukken worden opgenomen. De aanwas per jaar varieert sterk, omdat de omvang van deze archieven heel verschillend kan zijn. De afgelopen jaren zijn o.a. de volgende archieven verworven:

- archief van volkskundige Ate Doornbosch, presentator van 'Onder de groene linde';
- collectie Nederlandse volksverhalen van J.R.W. Sinnighe;
- archief van dialectoloog Toon Weijnen;
- collectie Nederlandse kerst- en nieuwjaarskaarten;

In het algemeen verloopt het verwerven van archiefcollecties op basis van het aanbod. Conform het beleid worden alleen collecties opgenomen die passen bij de onderzoeksthema's. Ook voor de acquisitie van archieven en overige collecties is het belangrijk om voor de komende periode een scherp(er) beleid te formuleren. De papieren collectie groeit gemiddeld 10 meter per jaar.

AUDIOCOLLECTIES

Ook bij de audiocollecties worden regelmatig nieuwe collecties verworven door onderzoekers werkzaam bij het Meertens Instituut en aangeboden door personen en instellingen buiten het Meertens Instituut en de KNAW. Het evaluatierapport is positief over de productiviteit van de collecties en de effectiviteit van de audioafdeling. De commissie beveelt dan ook verdere samenwerking aan met andere instituten (zoals het IISG). De groei van de collecties is sterk wisselend. De laatste jaren komen gemiddeld 44 cd's binnen en wordt 35 uur opnamen opgeslagen. Soms komt een grote schenking binnen; zo is in 2013 een collectie van meer dan 100 cd's aangeboden met opnamen van een radioprogramma in Westfries dialect. Ook de groei van het digitale deel van de audiocollectie door digitalisering wisselt per jaar en hangt onder andere samen met de mogelijkheden om een robot in te zetten die 250 cd's tegelijk kan kopiëren naar harde schijf.

DIGITALE COLLECTIES EN DIGITALISERING

Zoals hierboven vermeld, is het beleid van het instituut om alle digitale publicaties en de voor het onderzoek meest relevante collecties in open access en duurzaam toegankelijk te maken (strategische digitalisering). Hoewel de digitalisering van collecties in hoge mate afhankelijk is van externe subsidies, groeit de digitale collectie van het instituut gestaag. Zo is in 2012 een groot gedeelte van de vragenlijsten gescand en zal in 2013 een Metamorfoze project rond de collectie Boekenooien (volksliedjes en volksverhalen) worden afgerond. Gemiddeld worden jaarlijks meer dan 60.000 losse scans gemaakt. Maar ook dat kan sterk wisselen: zo zijn in 2012 meer dan 300.000 scans van de hier bovengenoemde vragenlijsten gemaakt. Digitalisering gaat indien mogelijk en gewenst conform internationale en CLARIN standaarden.

Het Meertens Instituut heeft in een datanotitie⁶ (zie bijlage 9.4) vastgelegd dat bij elk nieuw te starten onderzoek in het onderzoeksplan moet worden aangegeven hoe wordt omgegaan met de data die in het project zijn gemaakt of verzameld. Er dient afstemming plaats te vinden tussen de onderzoekers, de afdeling Technische Ontwikkeling en de afdeling Collecties over datamanagementprocedures en over het beheer van de onderzoeksdata na afloop van een project. Over het algemeen gaat hier om digital born materiaal. Momenteel is ca. 10% van de collecties digital born (0,35 TB audiomateriaal en 0,1 TB databases). Het aandeel van dit type materiaal groeit vanwege de aanwas van audio opnamen, die over het algemeen digital born zijn en de overdracht van digital born materiaal van onderzoekers.

3.2 Beschikbare middelen

Het grootste deel van de collecties wordt om niet verkregen. Alleen voor de bibliotheekcollecties is jaarlijks een budget voor aanschaf beschikbaar. In 2013 staat ten behoeve van de actieve acquisitie voor de bibliotheekcollectie €18.000 op de begroting. Er is geen vast budget voor het verwerven van andere collecties.

Buiten de personele inzet en het materiele budget ten behoeve van aanschaf van hardware en software voor de audio-studio om de techniek up-to-date te houden, is er geen vast budget voor het digitaliseren van de collecties beschikbaar. Kleine hoeveelheden gedrukt materiaal kunnen met behulp van medewerkers, studentassistenten en vrijwilligers in huis worden gedigitaliseerd. Als het om grote hoeveelheden gaat, wordt de digitalisering uitbesteed. In dit kader kan genoemd worden dat de afdeling Collecties in samenwerking met onderzoekers actief fondsen heeft geworven voor het digitaliseren van de collecties. In 2012 zijn twee 'extern' gefinancierde projecten gehonoreerd ('Nederlands in het Buitenland' door DANS en 'De Sprekende Kaart' door de KNAW (via het fonds stimulators open access data).

3.3 De-acquisitie

Het Meertens Instituut hanteert als uitgangspunt voor het collectiebeleid, dat bestaande collecties die niet langer relevant zijn voor het onderzoek kunnen worden afgestoten. Voorwaarde daarbij is dat een andere organisatie bereid is en in staat moet zijn om de collectie goed te beheren, te onderhouden en blijvend vrij toegankelijk beschikbaar te stellen aan de onderzoeksgemeenschap. Zo is de familienamenbank per 1 januari 2012 overgedragen aan het Centraal Bureau voor de Genealogie omdat het naamkundig onderzoek op het instituut in 2008 is afgestoten en de naamkundige documentatie daarmee zijn relevantie voor het instituut grotendeels heeft verloren.

3.4 Aandachtspunten ten aanzien van collectievorming

1. Collectievormingsprofiel opstellen voor alle collecties en archieven.
2. Digitaal waar mogelijk. Deze voorkeur geldt bij de acquisitie vooral voor de aanschaf van publicaties voor de bibliotheekcollectie. Voor abonnementen vanaf 2014 overstappen op de digitale versie, zeker als dat goedkoper is dan de gedrukte versie. Het aanbod aan e-books op de vakgebieden van het Meertens Instituut nauwlettend volgen.
3. Verdere implementatie van de datanotitie waarbij de nadruk ligt op de overdracht van datasets en audio-opnamen door onderzoekers aan de afdeling Collecties.
4. Aansluiten bij digitale infrastructuren zoals CLARIN: data en metadata dienen beschikbaar te zijn volgens de CLARIN-standaarden.

⁶ Datanotitie Meertens Instituut, februari 2012

4. Collectiebeheer

Dit hoofdstuk beschrijft hoe de collecties van het Meertens Instituut bewaard en beheerd worden. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen beheer van fysieke en digitale collecties. Onder fysieke collecties vallen het niet-digitale deel van: 1) de bibliotheekcollectie (boeken, tijdschriften, atlanten e.d.); 2) de overige collecties en archieven (verslagen, inventarisaties, egodocumenten e.d.); en 3) de analoge audiocollecties (tapes, grammofoonplaten e.d.). Bij digitaal beheer gaat het om de opslag van digitale informatie.

4.1 Fysiek beheer

De bibliotheekcollectie, de archieven en de onderzoekscollecties van het Meertens Instituut worden opgeslagen in een depotruimte die via een sluis verbonden is met de kantoren. Het depot is vrij toegankelijk voor medewerkers van het Meertens Instituut en wordt door hen gebruikt als een bibliotheek in open opstelling. Dat betekent dat het materiaal op onderwerp wordt weggezet, het Meertens Instituut hanteert geen magazijnplaatsing. Bezoekers van buiten kunnen een afspraak maken om delen van de collectie in te zien.

Het depot biedt de komende jaren nog voldoende ruimte voor groei van de collecties. Met de huidige aanwas is er nog ruimte voor de komende 20 jaar. Het depot wordt gedeeld met het archief van de Rechtbank Amsterdam. Het depot van het Meertens Instituut en het depot van de Rechtbank Amsterdam zijn van elkaar gescheiden door middel van open hekwerken. De klimaatkamer (audiocollectie) van het Meertens Instituut bevindt zich in het depot van de Rechtbank Amsterdam. Voor medewerkers van de afdeling Collecties van het Meertens Instituut zijn afspraken gemaakt om toegang tot de klimaatkamer te krijgen.

Met de inhuizing van de archieven van de Rechtbank in 2007 is het depot van de Rechtbank aangepast volgens de richtlijnen van de Archiefwet. Deze stelt eisen aan de ruimte ten aanzien van beveiliging tegen brand, inbraak, wateroverlast en klimaatbeheersing. Doordat het Meertens Instituut het depot deelt met de Rechtbank, is de norm die de Archiefwet oplegt met geringe inspanning ook voor de Meertens collecties te halen. De depotruimte die het Meertens Instituut gebruikt, dient te voldoen aan de volgende eisen:

- klimaatbeheersing (constante temperatuur van 18°C, luchtvochtigheid tussen 50 en 60%), die gemonitord wordt in samenwerking met de Rechtbank Amsterdam;
- met betrekking tot blusmiddelen: het voorkomen van waterschade door het toepassen van droge stijgleidingen, die alleen door de brandweer kunnen worden gebruikt;
- diefstalpreventie: voor het grootste deel van de bibliotheekcollectie zijn geen specifieke maatregelen nodig tegen diefstal. Circa 45 meter van de bibliotheekcollectie bestaat uit kostbare en/of kwetsbare werken. Deze worden vanwege diefstalpreventie opgeslagen in een afgesloten gedeelte van het depot.
- stofpreventie door een adequaat schoonmaakregime.
- inbraakpreventie: de beveiliging van het gehele pand aan de Joan Muyskenweg (kantoor- en depotruimte) is belegd bij de centrale meldkamer van de Rechtbank, onderdeel van het Ministerie van Justitie. De afspraken met betrekking tot de beveiliging van het pand tussen Meertens Instituut en Rechtbank zijn vastgelegd in een protocol (dat aan herziening toe is).

- bestrijding plaagdieren en schimmel: de bestrijding van ratten, muizen en kruipende insecten zoals zilversvisjes is vastgelegd in een contract met Rentokil Pest. Dit bedrijf verzorgt ook voor de Rechtbank de bestrijding. Nieuwe collecties worden gecontroleerd op schimmelvorming en eenmaal per jaar wordt steekproefsgewijs gecontroleerd op schimmel bij de bestaande collecties.

Materiaal dat behoort tot de archiefcollecties wordt standaard verpakt in zuurvrij papier en bewaard in archiefdozen. Met het oog op het behoud van de collectie is in de jaren 2011-2012 de omvangrijke collectie Boekenoogen-Bakker (orale cultuur) gedigitaliseerd met subsidie vanuit het nationale programma voor het behoud van het papieren erfgoed, Metamorfoze. Voor het digitaliseren van andere archiefcollecties ten behoeve van behoud en beschikbaarstelling wordt gezocht naar subsidies en fondsen (zie vorige hoofdstuk).

AUDIOCOLLECTIE

De audiocollecties van het Meertens Instituut stellen bijzondere eisen aan opslag en beheer. De originele dragers (geluidsbanden, cassettes, grammofoonplaten, wasrollen, glasplaten, draadbanden en cd's) en de digitale kopieën (cd's) worden opgeslagen in de hierboven genoemde speciale klimaatkamer met een constante temperatuur van 18°C en een luchtvochtigheidspercentage tussen de 38 en 40%. In deze kamer is tevens een deel van de afspelerapparatuur opgeslagen die bij de dragers hoort. De opslagcapaciteit van de klimaatkamer zal naar schatting rond 2018 volledig zijn benut. Het Meertens Instituut heeft daarnaast de beschikking over twee audiostudio's met geavanceerde afspeler- en digitaliseringsapparatuur. Zij zijn speciaal ingericht voor het digitaliseren van de analoge opnamen om deze beter toegankelijk te maken voor intern en extern onderzoek en om het materiaal te conserveren.

4.2 Digitaal beheer

Het Meertens Instituut streeft er naar om de digitale data (metadata en objecten) op te slaan bij de Trusted Digital Repositories van DANS en The Language Archive (TLA). Via DANS zijn inmiddels diverse datasets van het Meertens Instituut beschikbaar en het is de bedoeling om ook andere datasets te deponeren bij DANS. Met TLA is eind 2012 een pilot gestart met één van de digitale audiocollecties. Bij deze vorm van samenwerking blijft de afdeling Collecties verantwoordelijk voor de lange termijn opslag en ontsluiting van de collecties. Naast digitale duurzaamheid streeft het Meertens Instituut er ook naar, conform het KNAW beleid, de data waar mogelijk Open Access aan te bieden. In KNAW verband is de afdeling Collecties vertegenwoordigd in de werkgroep Open Access en Digitale Duurzaamheid (OA&DD). Het Bestuur van de KNAW heeft in 2011 het beleid voor OA&DD voor de onderzoeksorganisatie van de KNAW vastgesteld. Kern van dit beleid is dat alle KNAW-publicaties in principe binnen 18 maanden na publicatie voor iedereen toegankelijk gemaakt worden en dat alle KNAW-onderzoeksdata duurzaam opgeslagen en voor iedereen toegankelijk gemaakt worden. Daarnaast heeft elk instituut een datanotitie en elk onderzoeksproject een dataparagraaf in de beschrijving. De huidige taak van de werkgroep OA&DD is het doen van beleidsvoorstellen en het voorbereiden van de implementatie van het beleid (voor periode 2011-2014 is een bedrag van 800k beschikbaar gesteld).

Ook bij de digitale collecties vormen de audiocollecties een aparte groep. In het instituut staan de audiocollecties op diverse analoge en digitale dragers in de klimaatkamer en deze collecties worden overgezet naar de audioserver. In afwachting van een passende oplossing, verzorgen we nu in eigen beheer een dynamische back up. De andere digitale collecties die (nog) niet bij DANS of de TLA staan, zijn opgeslagen op diverse dragers binnen (DVD, CD, tape en diverse soorten harddisks) en buiten het instituut (servers van Vancis, ingehuurd via I&A). Het streven is al het digitale audiomateriaal op te slaan op servers, op te nemen in het overzicht van collecties en archieven en aan te bieden via de website van het Meertens Instituut. Vanaf 2013 worden de collecties systematisch overgezet naar de genoemde servers.

4.3 Aandachtspunten ten aanzien van collectiebeheer

Er zijn maatregelen nodig voor het fysieke beheer van de collecties in het depot. De belangrijkste zijn:

1. Opstellen van een calamiteitenplan. Hierbij is afstemming nodig met de Rechtbank want bij een eventuele calamiteit worden de twee depots die in open verbinding met elkaar staan, door de brandweer als een object beschouwd. Dit betekent dat samenwerking tussen het instituut en de Rechtbank noodzakelijk is en in een protocol vastgelegd dient te worden.
2. Opstellen en naleving van een protocol voor monitoring en inspectie van de depotruimte. Hiervoor wordt samenwerking gezocht met de collectiehoudende instituten van de KNAW, met het oog op kennisuitwisseling, het standaardiseren van de inspectie en mogelijk ook inspectie van elkaars depotruimtes.
3. Aanschaf van apparatuur voor het meten van de luchtvochtigheid en het detecteren van kleine lekkages, zodat we daarvoor niet meer afhankelijk zijn van de apparatuur van de Rechtbank.
4. Bijstellen van het schoonmaakregime ter voorkoming van stof: een keer per kwartaal stofzuigen in de Koepel en tweemaal per jaar de planken afnemen waar geen boeken staan.
5. Steekproefsgewijs onderzoeken of de collectie voldoende beschermd wordt tegen stof, schimmel, en ongedierte.
6. Toetsen ARBO-eisen ten aanzien van de inrichting van het depot.

Aandachtspunten voor digitaal beheer:

1. Aandacht vragen voor en uitvoeren van het beleid ten aanzien van open access en digitale duurzaamheid, zoals vastgelegd in de datanotitie (zie bijlage 9.4).
2. Implementatie van de datanotitie op het gebied van beheer. De lange termijn opslag en ontsluiting van de collecties is de verantwoordelijkheid van de afdeling Collecties, in samenwerking met de afdeling Technische Ontwikkeling. Op dit moment zit het Meertens Instituut in een overgangsfase en zijn de digitale collecties beschikbaar via diverse dragers en instanties.
3. Opname van digitale collecties in het overzicht van archieven en collecties. Met betrekking tot de liederenbank en de verhalenbank en omliggende data wordt geconstateerd dat het overzicht niet volledig is. Er wordt een plan opgesteld om ervoor te zorgen dat ook de registratie van deze collecties compleet en adequaat is.
4. Implementatie van de richtlijnen van de Data Seal of Approval voor de collecties van het instituut.

5. Ontsluiting

Ontsluiting omvat alle activiteiten en faciliteiten om een collectie en de daarin vervatte informatie vindbaar en toegankelijk te maken. De collectie-onderdelen van het Meertens Instituut zijn met diverse systemen en op verschillende niveaus ontsloten. Een nadere toelichting volgt hieronder per collectie-onderdeel.

5.1 Bibliotheekcollectie

De bibliotheekcollectie van het Meertens Instituut wordt ontsloten aan de hand van de internationale standaard voor het catalogiseren van publicaties (International Standard Book/Serials Description). De titelbeschrijvingen worden opgenomen in een daarvoor ontworpen database in Filemaker Pro en voor het publiek aangeboden als online catalogus op de website van het Meertens Instituut. Het systeem is stand-alone en heeft niet alle functionaliteiten van de hedendaagse bibliotheeksystemen. De zoekmogelijkheden zijn beperkt, er kan weliswaar gezocht worden op alle termen uit de titelbeschrijving, maar zonder verdere filters. Er is geen koppeling met het Gemeenschappelijk Geautomatiseerd Catalogiseersysteem (GGC), met de Nederlandse Centrale Catalogus (NCC) en met Worldcat. Het ontbreken van deze koppeling heeft een aantal evidente nadelen. Het betekent dat publicaties uit de bibliotheekcollectie van het Meertens Instituut alleen gevonden worden door wie zoekt via de website van het Meertens Instituut. Onderzoekers (en andere belangstellenden) van buiten zullen zich vaak niet bewust zijn van het feit dat het bibliotheekbezit van het Meertens Instituut niet is opgenomen in de NCC. De bibliotheekmedewerkers van het Meertens Instituut moeten elke titel die binnenkomt zelf catalogiseren en kunnen niet, zoals hun collega's elders, een titelbeschrijving ontlenen aan de Centrale Catalogus om er alleen hun lokale gegevens nog aan toe te voegen.

De volkskundige trefwoordenbank kan bijdragen aan de ontsluiting van de catalogus: alle boeken en tijdschriftartikelen uit de Meertens bibliotheek verworven in de periode 1980-2012 zijn voorzien van trefwoorden. Onderzocht zal worden of verrijking van de catalogus met deze trefwoorden een zinvolle investering is, waarbij inspanning en rendement zorgvuldig afgewogen zullen worden. Hetzelfde geldt voor het naamkundig documentatiesysteem.

5.2 Archieven en onderzoekscollecties

Alle verworven en beheerde collecties en archieven worden beschreven en opgenomen in de archievenbestanden. Dit zijn, net als de bibliotheekcatalogus, Filemaker Pro bestanden. Er zijn drie categorieën:

- (1) Het overzicht van de papieren archieven en collecties is tussen 2002 en 2007 opnieuw beschreven en ontsloten.
- (2) De digitale collecties zijn in een aparte Filemaker Pro database op dezelfde manier beschreven met als toevoeging de Dublin Core metadata zoals die bij DANS EASY gebruikt worden. Dat laatste is een voorwaarde voor eventuele opslag van de data bij DANS of een andere DSA repository.
- (3) De audiocollecties kennen eigen Filemaker Pro databases (zie hieronder). Het streven van het Meertens Instituut is om de digitale data conform de CLARIN standaarden te ontsluiten en aan te bieden via de CLARIN infrastructuur (zie ook hieronder).

De mate van gedetailleerdheid van de beschrijvingen wisselt. Aanleidingen om het niveau van beschrijving te verdiepen zijn van tweeërlei aard, als 1) dit relevant is voor concreet onderzoek of 2) de collectie in aanmerking komt voor digitalisering. In de meeste gevallen is digitalisering een direct gevolg van de relevantie voor het eigen onderzoek omdat gedigitaliseerde collecties beter ontsloten kunnen worden.

AUDIOCOLLECTIES

Geluidsopnamen zijn, vanwege het feit dat daarbij andere kenmerken beschreven moeten worden dan bij papieren collecties, beschreven in aparte bestanden in Filemaker Pro. Afhankelijk van de doelstelling van het onderzoeksproject waarbinnen ze verzameld zijn, of die van de verzamelende instantie kunnen de beschrijvingen globaal of juist zeer gedetailleerd zijn. Via de Filemaker Pro kunnen de geluidsbestanden gezocht worden of op de audioserver of in de collectie in de klimaatkamer. De filemaker Pro-bestanden van de audiocollectie en de audioserver zijn vooralsnog alleen intern raadpleegbaar. Collectieonderdelen zijn echter wel via speciale webinterfaces beschikbaar, zoals via de databank Soundbites of via CLARIN.

DIGITALE COLLECTIES

Het Meertens Instituut streeft er naar om bij het archiveren gebruik te maken van converteerbare bestanden. Bij de digitale collecties is dat een combinatie van de metadata van de filemaker Pro database en de metadata die DANS in EASY heeft gehanteerd (Dublin Core). Daarnaast bezit een deel van de digitale collectie CMDI (Component Metadata Infrastructure) en DCMI (Dublin Core Metadata Initiative) metadata op collectieniveau. Een deel daarvan bezit ook CMDI en DCMI metadata op objectniveau.

Het materiaal dat CLARIN compatible is, heeft doorgaans ook een eigen Virtuele Research Environment op het web (zoals de SAND). Het overige digitale materiaal is te vinden in het overzicht van archieven en collecties (of zal daarin worden opgenomen) en dat overzicht is gedeeltelijk via de Meertens website beschikbaar.

Waar mogelijk worden de CLARIN guidelines en de DANS (EASY) guidelines van preferred formats gevolgd. Persistent identifiers worden toegekend aan zowel de metadata als aan de objecten. De persistent identifiers worden onttrokken via het European Persistent Identifier Consortium (EPIC) (SARA).

5.3 Aandachtspunten ten aanzien van ontsluiting

De komende jaren zijn de belangrijkste punten op het gebied van ontsluiting:

- (1) Bibliotheekcollectie aanbieden via de GGC, zodat de collectie doorzoekbaar is via de NCC en titelbeschrijvingen ontleend kunnen worden van andere bibliotheken.
- (2) Plan van aanpak voor het inwerken van alle archiefcollecties op het basale niveau. Voorjaar 2013 wordt geïnventariseerd hoeveel beschrijvingen in de archiefcollectie onvolledig zijn. Bij ca. 10% van de collecties moet nog een overkoepelende beschrijving worden toegevoegd. Voor ca. 5% van de collecties geldt dat ze veel diepgaander ontsloten moeten worden. Het meest in het oog springend is de grote archiefcollectie Van der Ven (27 meter), die nog volledig moet worden ingewerkt. Er wordt een plan van aanpak opgesteld voor het inwerken van alle archiefcollecties op het basale niveau.
- (3) Ontsluiting van de digitale data die aanwezig zijn in het Meertens Instituut en nog niet op de servers staan (toevoegen metadata en het plaatsen van de data op de servers).
- (4) Implementatie van de datanotitie op het gebied van ontsluiting. Dat betekent onder andere de ontsluiting van digital born materiaal dat door onderzoekers is aangeboden.
- (5) Plan van aanpak om de audiocollecties webbased toegankelijk te maken voor externe partijen (in plaats van alleen via het interne netwerk).
- (6) Mogelijkheden van crowdsourcing verder benutten.

6. Beschikbaarstelling

Zoals in de voorgaande hoofdstukken is beschreven, worden de collecties van het Meertens Instituut op verschillende manieren aangeboden aan de gebruikers. De belangrijkste gebruikersgroep zijn onderzoekers van binnen en buiten het Meertens Instituut. Het onderzoeksplan wijst er nadrukkelijk op dat de resultaten van onderzoek en collectievorming ook beschikbaar moeten zijn voor groepen buiten het instituut en de KNAW.⁷ Daarnaast staat in het KNAW advies 'Zorgvuldig en integer omgaan met wetenschappelijke onderzoeksgegevens' dat de onderzoeksinstituten het onderzoeksproces gedurende het hele onderzoek dienen te ondersteunen, bijvoorbeeld door te zorgen voor de beschikbaarheid van een datamanager die advies geeft over de opslag en verwerking van de data (blz 49). De wijze waarop de collecties (kunnen) worden aangeboden is afhankelijk van de aard van de informatiedragers: fysieke, papieren collecties naast digitale collecties.

6.1 Fysieke collecties

Het overgrote deel van de bibliotheek- en onderzoekscollectie bestaat uit boeken, tijdschriften, papieren collecties zoals indexkaarten en archiefstukken. Zoals beschreven is de toegang tot de collectie digitaal. Het zoeken kan op afstand, maar voor gebruik moet de fysieke collectie bezocht worden. Onderzoekers van het Meertens Instituut hebben vrij toegang tot het depot waar de boeken, tijdschriften en archiefcollecties liggen opgeslagen. Een deel van de bibliotheekcollectie, nl. kaartmateriaal en oude drukken, staat in een apart depot en is alleen toegankelijk met toestemming van de afdeling Collecties. Bezoekers van buiten het Meertens Instituut kunnen voor het inzien van de stukken uit de collectie een afspraak maken. Voor bezoekers wordt het materiaal dat zij willen inzien klaargelegd in de leeszaal. Zie bijlage 9.3 voor de standaard overeenkomst voor het gebruik van archiefcollecties, die vooraf ondertekend dient te worden.

In de leeszaal staan recente afleveringen van tijdschriften en aanwinsten ter inzage en kunnen veelgebruikte naslagwerken worden geraadpleegd. De afgelopen periode is de leeszaal ingezet bij kleine crowdsourcingprojecten, waarbij één tot enkele vrijwilligers werken aan het invoeren van gegevens afkomstig uit de collecties ten behoeve van een bepaald project. Gebleken is dat dit de interactie tussen onderzoekers en de afdeling Collecties bevordert. De leeszaal zal ook de komende jaren voor soortgelijke projecten worden aangeboden, op voorwaarde dat er ruimte beschikbaar is.

Publicaties van onderzoekers van het Meertens Instituut worden via METIS geupload in de KNAW-repository. Het streven is om alle Meertens publicaties vanaf het jaar 2000 voor zover ze elders nog niet vrij toegankelijk zijn, gescand en in full text beschikbaar te stellen, tenzij dit niet is toegestaan door de uitgever (copyright/embargo). Voor publicaties die niet in de KNAW-repository kunnen worden geplaatst, wordt een eigen repository opgezet.

6.2 Digitale collecties

Binnen het Meertens Instituut wordt door onderzoekers, medewerkers van de afdeling Technische Ontwikkeling en medewerkers van de afdeling Collecties substantieel geïnvesteerd in het creëren van nieuwe digitale collecties en toegangen.

⁷ 'Valorisation' at the Meertens Institute. Research Plan 2013-2018, p. 97-108.

Dat gebeurt in de eerste plaats ten dienste van het onderzoek, maar gezien het frequente gebruik van de digitale collecties en databases door derden kan geconstateerd worden dat beschikbaarstelling aan een breder publiek succesvol is. De komende jaren wordt dit beleid gecontinueerd en wordt de lat hoger gelegd: de ambitie van het Meertens Instituut is om een van de leidende instituten worden op het gebied van 'digital humanities'.

Op het moment van schrijven (voorjaar 2013) is van de gehele collectie ongeveer 5% digitaal beschikbaar. Alleen de audiocollectie is inmiddels voor 95% gedigitaliseerd (van de 398 meter is 378 meter audio digital beschikbaar). De toegang tot de collectie is digitaal. Het overzicht van de collecties en archieven is te raadplegen via een Filemaker Pro database en een webinterface. De audiocollectie eveneens via Filemaker Pro en de bestanden via de audioserver. Het streven is de collecties met de bijbehorende data conform de datanotitie (zie bijlage 9.4) duurzaam op te slaan en waar mogelijk open access aan te bieden.

Digitale publicaties en collecties van derden die relevant zijn voor het onderzoek aan het Meertens Instituut worden waar mogelijk en noodzakelijk aangeschaft (al dan niet in de vorm van licenties), en beschikbaar gesteld via de catalogus en/of via databases. De toenemende hoeveelheid digitale publicaties en collecties in open access maakt het mogelijk informatie beschikbaar te stellen die niet tot de eigen collectie behoort. De afdeling Collecties neemt daarbij de rol van intermediair op zich tussen de onderzoekers en digitale bronnen. Daarvoor worden relevante bronnen geselecteerd aan de hand van het collectievormingsprofiel en zijn pagina's op het intranet ingericht om de onderzoekers te attenderen op deze publicaties en collecties.

Daarnaast worden ook collecties digitaal via het internet beschikbaar gesteld: in 2009 is Soundbites opgeleverd en is meer dan 1000 uur audiomateriaal beschikbaar gemaakt via de website van het Meertens Instituut. In 2013 zal hier meer dan 400 uur aan toe worden gevoegd. Beide projecten zijn gefinancierd in samenwerking met DANS (KDP-projecten).

6.3 Presentatie

Het streven van het Meertens Instituut is om het digitale materiaal CLARIN compatible te maken zodat het onder andere via de CLARIN infrastructuur toegankelijk is. Het materiaal dat CLARIN compatible is, heeft doorgaans ook een eigen Virtuele Research Environment op het web (zoals de SAND). Het overige digitale materiaal staat in één van de archieven- en collectieoverzichten (of zal daarin worden opgenomen). Voor het audiomateriaal waarvan inmiddels het grootste gedeelte van de data en metadata digital beschikbaar is, ligt het voor de hand om het materiaal niet alleen intern beschikbaar te hebben, maar ook via CLARIN en op maat gesneden webinterfaces als Soundbites aan te bieden.

COPYRIGHT EN PRIVACY

In het algemeen kan gesteld worden dat het Meertens Instituut, in lijn met het KNAW Open Access beleid, waar mogelijk de resources zonder restricties beschikbaar stelt. Echter, het Meertens Instituut bezit collecties die privacy of copyright gevoelige informatie bevatten, zoals de vragenlijsten en sommige audiocollecties. Van de audiocollecties weten we vaak globaal wat er op de fragmenten staat, maar bijvoorbeeld in het geval van de Soundbites collectie, waar het gaat om 'vrije gesprekken', kunnen personen met naam en toenaam genoemd zijn. Voor zover het bekend is dat het om privacy gevoelige informatie gaat, zijn restricties van toepassing. Dat geldt ook als regel voor de andere collecties. Binnen de CLARIN infrastructuur kunnen dergelijke restricties opgenomen worden in de geautomatiseerde toegang via de shibboleth identity federatie van Surf.

Voor het geval er privacy of copyright gevoelige informatie in de collectie aanwezig is, maar dat het niet bekend is bij publicatie, is een disclaimer en klachtenformulier toegevoegd (zie bijlage 9.5). Het beleid is om bij een klacht direct het gewraakte fragment of collectieonderdeel te verwijderen, om vervolgens de klacht te onderzoeken.

6.4 Dienstverlening

De afdeling Collecties hecht belang aan een kwalitatief hoogstaande dienstverlening aan uiteenlopende gebruikers. Deze dienstverlening bestaat uit:

- het bieden van toegang tot archieven en collecties die niet digitaal beschikbaar en/of beperkt openbaar zijn;
- het begeleiden van gebruikers naar relevante bronnen.

6.5 Aandachtspunten ten aanzien van beschikbaarstelling

1. Het beschikbaar stellen van de audiocollecties buiten het instituut (via internet).
2. Onderzoekers die willen zoeken in verscheidene bronnen (digitale publicaties, papieren documenten, geluidsopnamen) moeten een veelheid aan zoeksystemen gebruiken en kunnen de resultaten niet combineren in één zoekgang. Het streven zou er op gericht moeten zijn de komende jaren in nauwe samenwerking met de afdeling Technische Ontwikkeling één zoekinterface te ontwikkelen en aan te bieden waarmee alle collecties in één keer doorzocht kunnen worden. Binnen die zoekinterface moet het mogelijk zijn diverse zoekleutels en selectiecriteria te gebruiken om de resultaten zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de zoekvraag.
3. Het onderbrengen van digitale Meertens en overige (full text) publicaties in een repository (KNAW of eigen repository).

7. Valorisatie van de collecties

Verschillende groepen in de samenleving kunnen gebruik maken van de collecties van het Meertens Instituut. Ervan uitgaand dat valorisatie de benutting is van verworven kennis door anderen, waarbij de vraag of deze benutting economisch voordeel oplevert niet relevant is, is valorisatie een belangrijk onderdeel van de taken. Het Meertens Instituut heeft naast een belangrijke wetenschappelijke missie een daarvan afgeleide maatschappelijke verantwoordelijkheid, die zich vertaalt in beleid dat op de verschillende doelgroepen is toegespitst.

7.1 Onderzoeksgemeenschap

Het instituut spant zich in om de beschikbare onderzoeksdata en collecties digitaal en in open access ter beschikking te stellen van onderzoekers. Het streven is om de gegevens en de daarbij behorende applicaties zo op te leveren dat die door andere onderzoekers en andere onderzoeksprojecten benut kunnen worden. Het Meertens Instituut ziet het vanuit zijn documentatieve taak als een van zijn verantwoordelijkheden om een leidende rol te spelen bij het tot stand brengen van een nationaal centrum voor onderzoeksdata en applicaties binnen de geesteswetenschappen. In deze context past het ook dat het instituut streeft naar een rol als kenniscentrum voor taal en cultuur.

7.2 Studenten

De talrijke gegevensbestanden van het Meertens Instituut bieden veel meer onderzoeksmogelijkheden dan de vaste staf kan benutten. Onderwijs (o.a. werkgroep-papers), MA-onderzoek en promotie-onderzoek kunnen een directe bijdrage leveren aan de beschrijving en analyse van het aanwezige materiaal. Vaak worden studenten betrokken bij het verzamelen, inventariseren en beschrijven van onderzoeksgegevens van het instituut door het lopen van een stage. Het instituut biedt voortdurend stageplaatsen aan studenten van verschillende universiteiten. Deze plaatsen zijn zeer gewild gegeven het feit dat de 'stagekamer' van het instituut (acht werkplekken) voortdurend bezet is.

7.3 De geïnteresseerde leek

Ook het grote publiek maakt kennis met en gebruik van de gegevens en het onderzoek van het Meertens Instituut. Het is van belang dat het instituut aandacht besteedt aan het informeren van deze groep over ontwikkelingen op het gebied van cultuur en taal van het dagelijkse leven. De website van het instituut biedt tal van mogelijkheden om het grote publiek te bedienen en is zeer populair in brede lagen van de bevolking: de Nederlandse Voornamen Bank en de Nederlandse Familienamen Bank behoren tot de meest populaire onderdelen van de website met meer dan 9 miljoen respectievelijk 6 miljoen page views per jaar (gegevens 2012).

8. Werkplan 2013 e.v.

Op basis van de urgentie van de genoemde aandachtspunten ten aanzien van collectievorming, collectiebeheer, ontsluiting en beschikbaarstelling komen we tot de volgende prioritering van werkzaamheden voor de afdeling Collecties.

2013

- Bibliotheekcollectie aanbieden via de GGC, zodat de collectie doorzoekbaar is via de Nederlandse Centrale Catalogus en titelbeschrijvingen ontleend kunnen worden van andere bibliotheken. Starten in 2013.
- Opstellen van een collectievormingsprofiel als leidraad voor de aanschaf van publicaties en het verwerven van collecties. Afronden in 2013.
- Implementatie van de datanotitie: de afdeling Collecties is partner bij onderzoeksprojecten en coördineert het verzamelen en archiveren van onderzoeksdata. Starten in 2013.
- Ontsluiten van (oude en nieuwe) digitale data die nog niet in het digitale archief staan (beschrijven, toevoegen metadata, opnemen in het collectieoverzicht en het plaatsen van de data op de servers en waar mogelijk via het internet beschikbaar stellen). Gestart in 2012, vergt doorlopend aandacht in de komende jaren.
- Publicaties worden waar mogelijk in digitale vorm aangeschaft of verworven. Starten in 2013.
- Plan van aanpak voor het inwerken van alle papieren collecties op het basale niveau. Starten in 2013.
- Het onderbrengen van Meertens en overige relevante publicaties in een repository. Starten in 2013.
- Het saneren van de bibliotheekcollectie in voorbereiding op een verhuizing. Starten in 2013.
- Opstellen van een calamiteitenplan voor het depot. Afronden in 2013.
- Opstellen van een protocol voor monitoring en inspectie van de depotruimte (inclusief meten luchtvochtigheid, schoonmaakrooster, schimmel- en ongedierte inspectie). Afronden in 2013.
- Implementeren van de richtlijnen van de Data Seal of Approval. Doorlopend: 2013, 2014 en 2015).

2014

- Het beschikbaar stellen van de audiocollecties via het web.
- In overleg met de afdeling Technische Ontwikkeling werken aan het ontwikkelen van een interface waarmee gelijktijdig alle collecties van het Meertens Instituut doorzoekbaar en toegankelijk zijn voor de onderzoekers.
- Inventariseren en digitaliseren van eigen collectie-overzichten, jaarverslagen en overige relevante documentatie.

Referenties

Contouren van een vernieuwings- en stimuleringsprogramma voor de geesteswetenschappelijke instituten van de KNAW. Amsterdam: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 2012.

Crossing Boundaries: Research plan 2013-2018 Meertens Institute/Hans Bennis et al. Amsterdam: Meertens Instituut, 2012.

Evaluation of International Institute of Social History, NIOD Institute for War, Holocaust and Genocide Studies, The Meertens Institute, Royal Netherlands Institute of Southeast Asian and Caribbean Studies, Amsterdam/Leiden, November-December, 2011.

Jaarverslag 2011, Meertens Instituut.

Self-evaluation 2006-2011 Meertens Instituut: Collections, 2011.

Zorgvuldig en integer omgaan met wetenschappelijke onderzoeksgegevens/Adviescommissie Onderzoeksgegevens in de Wetenschap. Amsterdam: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 2012.

9. Bijlagen

Bijlage 9.1 Overzicht collecties

PAPIEREN COLLECTIES EN ARCHIEVEN

1. Bedrijfsarchief

Het bedrijfsarchief bestaat uit documenten van de verschillende directeuren en afdelingshoofden met betrekking tot de organisatie, de financiën, het personeel, het onderzoek en de documentatie van het instituut.

- Archief van het P.J. Meertens Instituut, (1925) 1930 - 1997 (2000).

2. Bibliotheekcollectie

Naast de online bibliotheekcatalogus die het volledige bezit aan boeken en tijdschriften ontsluit, betreft het hier ook speciale bibliotheekcollecties: schenkingen, kostbare werken, een collectie boeken en tijdschriften van nationaal-socialistische signatuur en enkele niet in druk uitgebrachte publicaties.

- Collectie boeken en tijdschriften van het Meertens Instituut, 1934 - .
- Archief Bibliotheek van het Meertens instituut, 1998 - .
- Collectie Hoofdwoordencatalogus van de bibliotheek van het Meertens Instituut.
- Catalogus tijdschriften van het Meertens Instituut.
- Kostbare werken
- Collectie tijdschriften van nationaal-socialistische signatuur:
- Collectie naamkundige licentiaatsverhandelingen Leuven. 1968 - 1974.
- Archief betreffende de schenking van volkskundige boeken van het Nederlands Openluchtmuseum 2002 - 2006.
- Collectie scripties historische geografie, 1949 - 1987.
- "De Walvischcourant", 1946 - 1947.

3. Vragenlijsten

Vragenlijsten zijn een belangrijke bron voor het onderzoek. De hieronder vermelde (papier) collecties bestaan onder andere uit ingevulde vragenlijsten, brieven naar aanleiding van de vragenlijsten, gegevens en notities. Een datatypist heeft de antwoorden van enkele vragenlijsten met betrekking tot specifieke onderwerpen ingevoerd in een database die binnen het netwerk van het Meertens Instituut beschikbaar is. Vanaf 2000 heeft NIWI-KNAW enkele jaren een selectie van vragenlijsten gescand in het kader van een digitaliseringsproject. Vanaf 2009 is dit project voortgezet door een vrijwilliger die de resterende vragenlijsten scant.

De lijst hieronder bestaat uit gedrukt materiaal afkomstig van andere instituten, materiaal dat is verzameld in samenwerking met verschillende instituten en materiaal afkomstig van het Meertens Instituut zelf.

VRAGENLIJSTEN OP HET GEBIED VAN DE TAALKUNDE:

- Collectie externe vragenlijsten, 1879 - 1962.
- Collectie navraaglijsten afdeling dialectologie, 1936 - 1972.
- Archief inzake de vragenlijsten van de afdeling Dialectologie, 1935 - 1958.
- Collectie vragenlijst Willems, 1885.
- Collectie Vragenlijsten van de afdeling Dialectologie, 1931 - heden.
- Collectie gecombineerde vragenlijsten van de afdeling Dialectologie, 1879 - 1994.
- Collectie bijzondere vragenlijsten van de afdeling Dialectologie, 1935 - 1994.
- Collectie Vragenlijsten van de Stichting Nederlandse Dialecten (SND), 1994 - 1998.
- Collectie vragenlijsten betreffende de Nederlands-Duitse taalcontactsituatie, 1990.
- Internetenquête "vloeken" (P. Sterkenburg), 2008.
- Collectie proeflijsten dialectologie, 1942 - 1977.

VRAGENLIJSTEN OP HET GEBIED VAN DE ETNOLOGIE:

- Collectie Vragenlijsten van de afdeling Volkskunde, 1934 - heden.
- 38: Vragenlijst 'De beleving van fantasy in Nederland en de Elf Fantasy Fair', 2003.
- Collectie Vlaamse vragenlijsten, 1955 - 1976.
- Collectie Vragenlijsten uitgegeven door Nederlands Centrum voor Volkscultuur (NVC) te Utrecht, 1993 - 2001.
- Vragenlijst van de Commissie voor geschiedkundig onderzoek betreffende de broodbakkerij, Collectie Bijzondere vragenlijsten van de afdeling Volkskunde, 1973 - 1975.

VRAGENLIJSTEN OP HET GEBIED VAN DE NAAMKUNDE:

- Collectie Vragenlijsten van de afdeling Naamkunde, 1946 - 1977.

4. Tijdschriften

De commissies Dialecten, Volkskunde en Naamkunde publiceerden hun eigen tijdschriften. Tot deze collecties behoren redactionele commentaren, brieven aan de uitgevers en auteurs, verkoopcijfers en drukproeven.

- Archief van de redactie en redactieraad van het tijdschrift *Volkskundig Bulletin*, 1975 - 2001.
- Archief van het tijdschrift *Taal en Tongval*, 1967 - 2000.
- Archief van de redactie van de reeks *Nederlands Volksleven*, 1943 - 1967.
- Archief van de redactie en redactieraad van het tijdschrift *Volkskunde*, 1939 - 1975.
- Archief van de redactie van het tijdschrift *Eigen Volk*, 1928 - 1940.
- Tijdschrift *Naamkunde*, 1978 - .

5. Dialectologen

De collecties en archieven, verkregen van vooraanstaande wetenschappers op het gebied van de dialectologie, bestaan uit brieven, manuscripten en aantekeningen over diverse taalkundige onderwerpen.

- Archief G.G. Kloeke, (1881) 1915 - 1959 (1997).
- Archief J. Daan, 1910 - 2006.
- Archief J. van Ginneken, 1910 - 1945.
- Archief J. Winkler, 1840 - 1998.
- Archief Th. Baader (1709) 1909 - 1943 (1969).
- Archief W. Péé, 1936, 1943, 1946 - 1957.
- Collectie E. Blancquaert, 1925, 1935, 1956, 1961.

- Collectie K.H. Heeroma, z.j.
- Collectie P.J. Meertens, 1929 - 1974.
- Collectie Weijnen, 1935-2007.

6. Taalvariatie: Atlassen

Om syntactische, morfologische en fonetische variaties aan te tonen, vast te leggen en te kunnen onderzoeken, heeft het Meertens Instituut taalatlassen vervaardigd. Enkele onderzoekers hebben deelgenomen aan internationale atlasprojecten. De collecties bestaan uit notulen van vergaderingen, papers, rapporten, drukproeven en aantekeningen.

- Archief L.A.L. van Ooyen, 1950 - 1978.
- Collectie Atlas Linguarum Europae, 1975 - 1986.
- Collectie Reeks Nederlandse dialectatlassen (RND), z.j., 1977 en 1991.
- FAND: Fonetische Atlas van Nederlandse Dialecten.
- MAND: Morfologische Atlas van Nederlandse Dialecten.
- SAND: Syntactische Atlas van Nederlandse Dialecten.
- Werkdossier Atlas Linguarum Europae (ALE) (Ton Goeman), 1979 - 1988.

7. Collecties met betrekking tot individuele/specifieke dialecten

Collecties en archieven van stafleden, individuele onderzoekers of werkgroepen met betrekking tot lokale dialecten. De collecties bestaan uit brieven, manuscripten, drukproeven, aantekeningen, proefkaarten, kaartsystemen, krantenknipsels, agenda's en notulen van vergaderingen.

- Archief A. Beets, 1921 - 1929.
- Archief De vollekstaal van de stad Utrecht (Martens van Vliet), 1980 - 2007.
- Archief 'Supplement op het woordenboek Zeeuwsche dialecten', 1988 - 1996.
- Archief van de Stichting Streektaal Alblasserwaard en Vijfheerenlanden, 1989.
- Archief van de Werkgroep dialect Sliedrecht, 1982 - 1990.
- Archief van de Werkgroep stadstaalonderzoek, 1986 - 1987.
- Collectie Bibliografie der Dialecten van Nederland, 1882 - 1988.
- Collectie dialectaantekeningen (A.L. Vreken), 1903 - 1933.
- Collectie Drents woordenboek (J. Bergsma), 1888 - 1931.
- Collectie Hervijnens dialect (Pieter Bijl), 1934 - 2008.
- Collectie inzake de dialecten in de provincie Utrecht (T. van Veen), 1960 - 1992.
- Collectie inzake het dialect van de Vechtstreek (Chr. Stapelkamp), z.j.
- Collectie inzake het dialect van Enkhuizen (S. Spoelstra), z.j.
- Collectie inzake het dialect van Goeree (F. den Eerzamen), (1935) 1945 - 1969.
- Collectie inzake het dialect van Scheveningen (A. Tael), 1941 - 1979.
- Collectie inzake het dialect van Venlo (F.J.P. Peeters), z.j.
- Collectie inzake het dialect van Westfriesland (J. de Vries Az), 1913 - 1923.
- Collectie inzake het dialect van Westfriesland (S. Broersen), 1996.
- Collectie inzake het dialect van Zeeland (K. Koets), 1929 - 1959.
- Collectie knipsels (B.J. Hekket), ca 1978.
- Collectie Westerwolds dialect (J. Verwer), 1934 en z.j.

8. Plantnamen

Een langlopend project rond plantnamen resulteerde in de hieronder genoemde collecties. Sinds 2006 zijn de resultaten in een database (PLAND, Plantennamen in de Nederlandse dialecten) beschikbaar op de website van het instituut.

- Archief dialectonderzoek, o.m. bloem- en plantnamen (H. Brok), 1972 - 2006
- Collectie Bibliografie plantnamen in het Nederlands taalgebied, 1976 - 2006

9. Diverse collecties over taalvariatie

Collecties bestaande uit brieven, manuscripten, drukproeven, aantekeningen, gegevensmateriaal, proefkaarten, kaartsystemen en krantenknipsels.

- Archief A.R. Hol, 1931 - 1965.
- Archief De Taalshow / Wat een taal / NOS taal, 1978 - 1999.
- Bibliografie Nederlandse taalkunde.
- Collectie Corpus Amsterdams Sociolinguïstisch Onderzoek Amsterdam, 1973 - 1997.
- Collectie Goeman - Taeldeman (- van Reenen) Project (GT(R)P), 1979 - 1996.
- Collectie kinderwoorden (H. Heikens), 1969 - 1975.
- Collectie Nieuwe Winkler, 1996 - 2002.
- Collectie Onderzoek Amerikaans Nederlands, 1986 - 1998.
- Collectie Vlaamse en Frans-Vlaamse soldatenbrieven (J. van Bakel), 1799 - 1813, 2010.
- Manuscript "Divergentie en convergentie in taal" (Frans van Coetssem), 2001.
- Vraagzinnen in het gesproken Nederlands (N. Strik), 2007.

10. Etnologie: collecties met betrekking tot folkloristische onderwerpen

Deze collecties bestrijken diverse aspecten van de volkskunde (in veel gevallen traditionele onderwerpen als kleding, wooninterieurs en feesten); sommige ervan bestaan uit knipsels, artikelen en foto's (Ven), andere alleen uit trefwoordenlijsten met literatuurverwijzingen (Gorter, Grolman, Graft). Een belangrijke collectie is de VTC (Volkskunde trefwoorden catalogus) en de online versie ervan, de VTB (Volkskunde Trefwoorden Bank), een databank met verwijzingen naar een breed scala aan etnologische literatuur.

- Archief D.J. van der Ven, z.j.
- Archief J.Th. Gorter-Siemens, (1877) 1925 - 1965.
- Archief van het onderzoeksproject naar trends en thema's in periodieken van lokale en regionale heemkundige en historische kringen, 1989 - 1998.
- Collectie A.J. Bernet Kempers, z.j.
- Collectie C.C. van de Graft, 1904 - 1958.
- Collectie catalogus folkloristische literatuur (H. Grolman), 1915-1970.
- Collectie folkloristische aantekeningen (E. Gewin), 1920 - 1940.
- Collectie folkloristische bibliografische aantekeningen (A. Borgeld), z.j. (ca 1940).
- Collectie folkloristische bijdragen (H.G. Werner Haasloop), 1792 - 1864.
- Collectie handschriften van de afdeling Volkskunde, 1850 - 2001.
- Collectie kleine handschriften van de afdeling volkskunde, 1865 - 1987.
- Collectie Van den Bremen - Van Vemde, 1970 - 1989.
- Collectie van het 'Folklore - Archief', z.j.
- Handschrift A. Sassen, z.j.
- Handschrift Joh. van de Kamphegge, 1906 - .

- Knipselcollectie Volkskunde, (19e eeuw) 1934 - heden.
- Volkskunde trefwoorden catalogus (VTC).

11. Egodocumenten

Egodocumenten vormen de weerslag van het dagelijks leven van individuele personen. Het kan gaan om brieven naar familieleden, huishoudboekjes, foto's, of plakboeken. Een groot project was 'Brieven aan de Toekomst'. Dit project, waarbij iedereen werd uitgenodigd zijn/haar '15 mei 1998' te beschrijven, werd geïnitieerd door het Meertens Instituut.

- Archief J. Bouwman (Bow), 1966 - ca 1997.
- Archief J. Vermeulen.
- Collectie aantekenboekjes en brieven (D.J. Maarschalkerweerd-Leeuwerink), 1947 - 2007.
- Collectie aantekenboekjes mbt vakanties en uitstapjes (L. Drenth - De Boer), 1950 - 2000.
- Collectie aantekenboekjes van G.J. Honig, 1933 - 1944.
- Collectie brieven (J.P. van Hoeve), (1882 - 1917).
- Collectie brieven (T. Hakkennes) in bewerking.
- Collectie Brieven aan de toekomst (BadT), (1988-) 1993 - 2003.
- Collectie dagboeken (anoniem), (1983 - 2010).
- Collectie dagboeken (M[ano].C. Scheuer), 1914 - 2006.
- Collectie fotoboeken (Glerum-Peters), 1952-1965 (1986).
- Collectie ik@nrc.nl (NRC), 2003 - 2008.
- Collectie kasboeken (Budel), 1957 - 1999.
- Collectie kasboekjes, (1960 - 1999).
- Collectie klantenboeken van (bouw-)bedrijven, 1867 - 1989.
- Collectie klantenboeken van een aannemersbedrijf (familie Reparon), 1836-1963.
- Collectie plakboeken (Leendert Kortekaas), 1939 - 2001.
- Collectie poezie-albums, 1899 - 1943.
- Handschrift F.J. Parlevliet (1909).
- Handschrift P. Zwagerman, 1887 - 1967.

12. Materiële cultuur

Boedelinventarissen, waarin de bezittingen van een persoon of huishouden beschreven worden, zijn een belangrijke bron van onderzoek naar o.a. wooncultuur en sociale klassen. Tot deze collecties behoren kopieën van inventarissen, maar ook foto's, kaartsystemen en aantekeningen. De aldus ontstane gegevensverzameling heeft in 2002 geresulteerd in de 'Boedelbank', een databank die online beschikbaar is via de website.

- Collectie bewerkingen van boedelinventarissen, z.j.
- Collectie boedelinventarissen, 1625 - 1896.
- Collectie boedelinventarissen (Thera Wijsenbeek-Olthuis), 1984 - 1996.
- Collectie inzake materiële cultuur (vml. Weesp) (H. van Koolbergen), 1983 - 1998.
- Collectie Judith Meulendijks inzake Migmatproject, 2003 - 2004.
- Collectie materiële cultuur Doesburg en Maassluis (H. Dibbits), 1986 - 2002.
- Collectie Overijsselse veilingcatalogi, 1899 - 1931.
- Collectie Sabine Becker inzake Migmatproject, 2003 - 2004.
- Migratie en materiële cultuur (Migmat), 2003-2007.

13. Religieuze cultuur

Collecties over bedevaarten en processies maken duidelijk welke veranderingen hebben plaatsgevonden in de alledaagse religieuze cultuur. De collecties bestaan uit onderzoeksbestanden (manuscripten, aantekeningen, drukproeven) en documentatie: knipsels, artikelen en foto's.

- Archief betreffende het wonder van Dokkum (P.G.J. Post), ... - 1994.
- Archief en documentatie inzake de processiecultuur in de 19e eeuw (proefschrift P.J. Margry), ca 1990 - 2002.
- Archief Project Bedevaartplaatsen in Nederland (BiN), 1997 - 2004.
- Collectie H.M. de Boer-Van den Bronk, 1919 - 2001.
- Collectie Heilig Jaar 2000: Rome en Nederland (P.J. Margry), (1973) 1996 - 2001.
- Collectie inzake de R.K. Kerk en de geloofspraktijk in Nederland (J. Leechburg Auwers).
- Contemporaine vormen van religiositeit (Martin Ramstedt), 2001-2006.
- Collectie Sint Clara Noveen, 1992 - 1996.

14. Feesten

Collecties over feesten en feestvieren, bijvoorbeeld het carnavalsfeest en kalenderfeesten, bestaande uit onderzoeksmateriaal (gegevensmateriaal, aantekeningen etc.) en collecties van gelegenheidsgedichten, kerstkaarten en wenskaarten.

- Archief inzake het paasvuuronderzoek (A.J. Dekker), (1965) 1983 - 1993.
- Archief van het carnavalsonderzoek in 's-Hertogenbosch (H. Rozema), 1980-1982.
- Archief Palmzondagviering (P.G.J. Post en J. Pieper), 1988 - 1994.
- Archief van het carnavalsonderzoek in Limburg (C. Wijers), (ca. 1927) 1989 - 1995.
- Collectie carnavalskranten, gebeden en sinterklaasgedichten (R. de Tempe), 1987 - 1998.
- Collectie gelegenheidsgedichten, 1890-1930.
- Collectie inzake de viering van Sint Maarten (J. Kruizinga), 1946.
- Collectie inzake Limburgse feesten (J.L. Offermans), 1963 - 1972.
- Collectie knipsels inzake historisch volksfeest (D.J. van der Ven), 1919.
- Collectie Sint-Maartensviering (M.J. Francken), 1960 - 1963.
- Collectie Theo Franssen, 1975 - 1978.
- Collectie voordrachten (G.E.D. Rigter), 1884 - 1968.
- Collectie wenskaarten (Van den Bosch / Brinkman), 1954 - 2011.

15. Boerderijen

In de volkskunde werd van oudsher veel onderzoek gedaan naar boerderijen en andere woonvormen op het platteland. Collecties van het instituut op dit gebied bestaan uit correspondentie en onderzoeksmateriaal (gegevens, aantekeningen, proefkaarten, etc.)

- Archief inzake de verstening van boerenhuizen (J.J. Voskuil), (1880) 1979 - 1983.
- Archief Stichting Historisch Boerderijonderzoek, 1957 - 1992.
- Collectie inzake het Friese boerenhuis (K. Uilkema), 1972.

16. Voeding

Regionale verschillen in voedingsgewoonten, kooktechnieken, de wijze van conserveren en de mate van zelfvoorzienendheid zijn onder andere terug te brengen op verschillende grondsoorten. De collecties vormen een weerslag van het onderzoek over dit onderwerp aan het instituut en bestaan uit correspondentie en onderzoeksmateriaal (gegevens, aantekeningen, proefkaarten, etc.)

- Archief inzake het broodonderzoek (J.J.Voskuil), 1971 - 1990.
- Archief van de werkgroep Voedingsgewoonten 1989 - 1994.
- Archief van het onderzoek naar het conserveren en bewaren van levensmiddelen op het platteland, 1953 - 1954, 1963.
- Collectie voedingsondericht op huishoudscholen, 1978 - 1992.
- Collectie Voedingsonderzoek, 1976 - 1994.

17. Landbouw

Agrarische folklore en oude landbouwkundige technieken en gereedschap. De collecties worden gevormd door onderzoeksmateriaal, manuscripten, gegevensmateriaal, aantekeningen en proefkaarten.

- Archief inzake de dorsvlegel (J.J.Voskuil), 1963 - ca. 1973.
- Archief inzake het eggen (J.J.Voskuil), 1968 - 1972.
- Archief inzake het zaaien (J.J.Voskuil), 1970.
- Dossier ter voorbereiding van de uitgave van het handschrift Wilhelm Mannhardt, Volksgebruiken in de landbouw, 1867 - 1868, [1957].

18. Vrije tijd en vermaak

Collecties over het circus, bordspellen, verzamelingen en schilderkunst met o.a. circusprogramma's, foto's en aantekeningen. De collectie over volksschilderkunst kon worden aangekocht met steun van het Prins Bernhard Fonds.

- Archief Magic Circus (M.Veldkamp).
- Collectie bordspellen, z.j.
- Collectie inzake het radioprogramma 'Wat verzamelen wij' (H. van Laar), 1950, 1952.
- Collectie Volksschilderkunst (I.J. Schuitema), 1978 - 2011.

19. Liedereren

Voornamelijk kleine collecties bladmuziek en liederen, zowel originelen als kopieën. Deze collecties worden vaak gebruikt om gegevens in de Nederlandse Liederbank aan te vullen.

- Collectie bladmuziek.
- Collectie bladmuziek (Bison), 1904-1970.
- Collectie bladmuziek (Blaisse).
- Collectie bladmuziek (Hartveld), 1885-1965.
- Collectie bladmuziek (Jan van Dijk), 1904-1970.
- Collectie De Vroolijke liederzanger (Van Reekum), z.j.
- Collectie fotokopieën van liedbundels.
- Collectie kinderlied (Heesbeen), 1961 - 1998.
- Collectie kinderlied en kinderspel, 1934- 1950.
- Collectie kinderliedjes (L.I. Schrama), 1953-1998.
- Collectie kinderliedteksten (A. de Vries), 1931.
- Collectie kinderliedteksten (N. van Hichtum), 1904 - 1938.
- Collectie liedblaadjes (C.G. Tijsen), z.j.
- Collectie liedblaadjes (Meester), 1915 - 1930.
- Collectie liedblaadjes (Radio Volkskundig Bureau), 1873 - 1962.

- Collectie liedblaadjes (Ragetli). Z.j.
- Collectie liedblaadjes van de KB.
- Collectie liedbladen (Boontjes): schaduwarchief.
- Collectie liedbladen (D.Wouters); schaduwarchief.
- Collectie liedbladen (F. Huisman), z.j.
- Collectie liedbladen (Gijsbers): schaduwarchief.
- Collectie liedbladen (J.M.G. (Julius) Moormann): schaduwarchief.
- Collectie liedbladen (L.M.Vader), 1899 - 1903.
- Collectie liedbladen (N.Karremans): schaduwarchief.
- Collectie liedbladen (P.J.J. Diermanse), 1905-1937.
- Collectie liedbladen (Schimmelpenninck van der Oije), 1894 - 1988.
- Collectie liedbladen (Spaaij): schaduwarchief.
- Collectie liedbladen (Th. Mol): schaduwarchief.
- Collectie liedbladen Meertens Instituut in bewerking.
- Collectie liedbladen Nederlands Volksliedarchief: schaduwarchief.
- Collectie liedbladen, liedschriften etc. (Vonk), 1906 - In bewerking.
- Collectie liedboekjes en gelegenheidsgedichten (Rombouts), 1840 - 1938 en z.j.
- Collectie liedboekjes, 1850 - 1944.
- Collectie liedbundels (M.C. Moerdijk), (1913) 1933 - 1972.
- Collectie liedschriften, 1864 - 1993.
- Collectie liedteksten (J. Hovy), 1926 - 1935.
- Collectie liedteksten (J.W. Bonda).
- Collectie liedteksten (S.M. Muis-de Vries), 1826-1944.
- Collectie liedteksten (Starre-Duffener), 1920 - 1940 in bewerking.
- Collectie liedteksten (Van der Meij) In bewerking.
- Collectie microfilms liedboeken, 16e -18e eeuw.
- Collectie programma- en liedboekjes (Muis), 1898 - 1940.
- Collectie voordrachtsmateriaal (R. Ernst), 1890-1930.
- Collectie liedafschriften, z.j.
- Collectie liedafschriften kinderlied, z.j.
- Collectie liedafschriften uit boeken, ca 1500 - 1899..
- Collections of manuscripts with songtexts and scores.

20. "Onder de groene linde"

Brieven, liedteksten, verslagen van vergaderingen, papers, rapporten en aantekeningen met betrekking tot het project 'Onder de groene linde', zowel het radioprogramma als de serie boeken.

- "Onder de groene linde" (omroep Friesland), 2008.
- Archief "Onder de groene linde" (Henk Kuijer), (1991) 1995 - 2005.
- Archief "Onder de groene linde" (Marie van Dijk), 1987 - 2008.
- Archief radioprogramma "Onder de groene linde".
- Collectie dames Dings.
- Collectie Will Scheepers (1956 - 1970).
- Handschriftenarchief "Onder de Groene Linde", 1953 - 1992.

21. Muziek en dans

De meeste van deze collecties zijn opgebouwd om onderzoek te kunnen doen naar amateurmuziek. De collecties bestaan uit aantekeningen en knipsels.

- Archief Blaasmuziekverenigingen, 1980 - 1987.
- Collectie betreffende harmonie en fanfare, 1980 - 1989.
- Collectie krantenknipsels inzake muziek- en zangverenigingen (J.L. Offermans), 1970 - 1989.
- Terschellinger volksdansen, 1934 en 2008.

22. Diverse collecties over liederen

- Archief Ate Doornbosch, (1915) 1989 - 2006 en z.j.
- Archief D.Wouters, 1884 - 2004.
- Archief 'Fontes Hymnodiae (...)', 1968 - 1985.
- Archief J. Pollmann, (1888) 1933 - 1972 (2000).
- Archief Nederlandse liederenbank, 1990 - 2004.
- Archief P. van Helvoort, 1881 - 1998.
- Archief project conservering liedbladen, 1998 - 2003.
- Archief van de Koninklijke Vereeniging Het Nederlandsche Lied, ca. 1904 - ca. 1943.
- Archief W. van Warmelo, (1913) 1923 - 1962 (1982).
- Collectie artikelen en overdrukken inzake het volkslied, ca 1900 - 1997.
- Collectie betreffende balladentypologie.
- Collectie boeken, manuscripten en illustraties betreffende lied en muziek (C. Roeffen).
- Collectie G.J. Helmer, 14e-19e eeuw.
- Collectie inzake het project 'De zingende kaart', 2000 - 2002.
- Collectie J.G.M. geluidsbandjes met Terschellingse liedjes (P. Luidenga), 1954 - 1993.
- Collectie Harrie Franken, (1918 - 2009).
- Collectie inzake het Antwerps Liedboek (D. Bax), ca 1939 - 1944.
- Collectie (Julius) Moormann, 1919 - 1971.
- Collectie kinderspel, -lied en -rijm (M. Zwaagdijk), 1933 - 1938.
- Collectie liedboekjes van nationaal-socialistische signatuur, 1915 - 1945.
- Collectie T. Dollekamp, 1947 en z.j.
- Knipselcollectie Volkslied, (1891) 1900 - 1996.

23. Sprookjes

De collecties met manuscripten van volksverhalen, legendes en sprookjes vormen de basis van de Volksverhalen Bank. Daarnaast zijn er collecties met documentatie over verteltechnieken en spreekwoorden.

- Archief A. Tinneveld, (1962) 1971 - 1977.
- Archief A.W.M[as] van Poelje, (1896) 1973 - 1999.
- Archief F. Foppe, (ca. 1919) 1946 - 2001.
- Collectie beeldjes met documentatie (Sjef van den Bosch), (1938 - 2008).
- Collectie boekjes over sagen en kuuroorden (Ritsema Bos), 1879 - 1893.
- Collectie C. Bakker, (1797) 1892 - 1916 (1932).
- Collectie Eldermans, (ca. 1930-1960), 2004-2009 en z.j.
- Collectie G.J. Boekenoogen, (1882) 1892 - 1918 (ca. 1965).

- Collectie geluidsbanden van het radioprogramma 'Vonken onder de as', 1968 - 1980.
- Collectie inzake de vier Heemskinderen (P.J.J. Diermanse), 1923 - 1973.
- Collectie J.R.W. Sinninghe, (1914) 1941 - 1973 (wort uitegebroid).
- Collectie spreekwoorden (J. Roselaar), 1890 - 1940.
- Collectie spreekwoorden (J.P. van Vonderen).
- Collectie volksverhalen (A.A. Jaarsma), 1965 - 1998.
- Collectie volksverhalen, (1949) 1962 - 1977 (2004).

24. Diverse collecties over etnologie

- Archief inzake de kohieren van de 10e penning uit 1514, 1521, 1558 - 1562, 1633 - 1637 (J.J. Voskuil).
- Archief inzake de trouwring (J.J. Voskuil), 1965 - 1975.
- Archief van de Stichting voor Nederlands Volkscultuur Ons eigen volk, 1947 - 1984.
- Collectie 'Dier als ritueel rekwisiet' (M. Efting Dijkstra), 2001 - 2006.
- Collectie "Uit de losse pols" (A. Hendrikx), 1918 - 2001.
- Collectie contactadvertenties (Th. Donkers), 1998 - 2000.
- Collectie etnologische proefkaarten 1956 - 1984 en z.j.
- Collectie etnologische verspreidingskaarten. z.j.
- Collectie Jan Theuwissen, 1964 - 1989.
- Collectie Kledingonderzoek, 1973.
- Collectie knipsels inzake Noord-Holland en typoscript over het paard in de literatuur (J.M. Apon), 1909-1961.
- Collectie Nieuw cultureel woordenboek (Peter Jan Margry) 2002 - 2003.
- Collectie Pim Fortuyn. z.j.
- Collectie soldatenfolklore (L. Verhoeff), ca. 1962 - 1983.
- Collectie straatroepen, (P. van der Eijk), 2005 en z.j.
- Collectie Talen en Culturen in het Utrechtse Lombok en Transvaal (TCULT), 1998 - 2002.
- Manuscript Krijn Rodenburg, 1847.
- Stukken betreffende de mode- en kledingbibliotheek van W. Stodel, 1993 - 1999.
- Verbond van Dietsche Nationaalsolidaristen (Verdinaso), 1931 - 1965.
- Vrekkenkrant, z.j.

25. Familienamen

Historische en hedendaagse bronnen op het gebied van familienamen. De collectie 'Nederlandse Volkstelling', die bestaat uit handgeschreven kaartjes, is de basis voor het seriewerk 'Nederlands Repertorium van Familienamen'. De collecties bestaan uit gegevensmateriaal, aantekeningen, drukproeven, correspondentie met uitgevers, etc.

- Archief inzake de uitgave Nederlands repertorium van Familienamen, 1947 - 1988.
- Collectie Belgische familienamen, 1987 - 1991.
- Collectie inzake het project Middeleeuwse persoonsnamen tot 1300, 1972 - 1991.
- Collectie inzake het project Oud-Germaanse persoonsnamen, 1971 - 1981.
- Collectie Nederlandse volkstelling, 1947.

26. Voornamen

De collecties rond voornamen bestaan uit gegevensmateriaal, notities, drukproeven, correspondentie met uitgevers, etc.

- Collectie betreffende voornamen (J. van Wijk-Eriks), 1951 - ca 1963.
- Collectie inzake voornamen (J. van der Schaar), 1959 - 1984.
- Internet-enquête naar voornamen (Esther van Krieken), (2002 - 2003).
- Project Motieven bij naamkeuze (L. van der Molen), 2003.
- Project TCULT-onderzoek naar voornamen, Z.j.
- Project Voornamen en etnische identiteit (Doreen Gerritzen), 2003.
- Spectrum voornamenboek & Voornamen bij de Nederlandse volkstelling van 1947, ca 1989 - ca 1993.

27. Toponiemen

De collectie toponiemen bestaat uit gegevensmateriaal, aantekeningen, drukproeven, correspondentie met uitgevers, etc.

- Archief Edelman-Vlam.
- Bibliografie van gedrukte Nederlandse plaatsbeschrijvingen voor 1800.
- Collectie Dimito (D. Zeldenrust), 2004 - 2006.
- Collectie inzake het Corpus Molemans-Thiry, 1925 - 1975.
- Collectie inzake plaatsnamen (J. de Vries), 1937 -1943 In bewerking.
- Collectie landbouwkeuringsformulieren [tbv veldnaamonderzoek], 1947 - 1949.
- Collectie plaatsnamen in Zuid-Afrika (1970).
- Collectie toponiemen, z.j.
- Collectie veldnamen, 1941 - 1992 of archief inzake het veldnamenonderzoek.
- Collectie vernoemingsnamen (R. Rentenaar).
- Collectie Zuid-Nederlandse toponymen (P.L.M. Tummers), z.j.
- Project digitalisering veldnamen, 2003 - .

28. Kaarten

Verschillende kaarttypes (kadastrale kaarten, topografische kaarten en toeristische kaarten) gebruikt voor documentatie en onderzoek naar straatnamen.

- Collectie topografische kaarten, 1850 - 1864, 1950 - ca. 1990.
- Collectie veldnaamkaarten, ca. 1860 - 1964 .
- Collectie topografische kaarten, 1835-1933.
- Stadsplattegronden.
- Toeristische kaarten.
- Waterkaarten.
- Wegenkaarten.

29. Diverse collecties over naamkunde

- Archief inzake oude maten en gewichten, 1936 - 1990.
- Collectie A.G. Koenderink, 1975 en z.j.
- Collectie fotokopieën van oorkonden betreffende Zeeuws-Vlaanderen, 1360 - 1919.
- Collectie Hydronimia Germaniae, z.j.
- Collectie inzake het woord paal (F.A. Foyer), 1994-1995.
- Collectie J.A. Bomans, 1915 - 2000 In bewerking.
- Collectie kleine handschriften van de afdeling Naamkunde, 1927 - ca 1981.

- Collectie M.W. Heslinga, (1749, 1846) 1972 - 1984.
- Collectie schippersnamen (J.P. van de Voort), 1965, z.j.
- Collectie W.G. Noordegraaf, 1934 - 1935 In bewerking.
- Database Gouden Gids, 2002.
- Stadsplattegronden en straatnamen, 1956-1964.
- Toeristische brochures, 1926 - 1981.

AUDIOVISUELE COLLECTIES

Audiocollecties (gedigitaliseerd)

De audiostudio van het Meertens Instituut biedt uitstekende, state-of-the-art voorzieningen voor het digitaliseren van audio-opnamen die op verschillende typen geluidsdragers zijn vastgelegd. Hieronder volgt een lijst van opnamen die inmiddels zijn gedigitaliseerd en nu (voorjaar 2013) beschikbaar zijn op CD en in veel gevallen ook op de website van het instituut. Inmiddels is 85% van de audiocollecties van het instituut gedigitaliseerd.

Ameland

- projectleider Mathilde Jansen
- 2004
- dialecten van het eiland Ameland
- onderzoeksproject: Taal en identiteit op de Waddeneilanden
- 77 opnamen
- 56:43
- op CD; niet op de website

aso

- projectleider Henk Heikens
- 1975
- taalvariatie in Amsterdam
- onderzoeksproject: Amsterdam Sociolinguistic Research
- 79 opnamen
- 39:44
- op CD; niet op de website

soa

- projectleider Dédé Brouwer
- 1993
- taalvariatie in Amsterdam (voortzetting van aso)
- onderzoeksproject: Sociolinguistic Research Amsterdam
- 493 opnamen
- 313:59
- op CD; niet op de website

Dames Dings

- projectleider Ton Dekker
- 1991-1995
- opnames van volksliederen door Anna en Jeanette Dings
- 19 opnamen

- 36:54
- op CD; niet op de website

Dialectopnamen

- vastgelegd door diverse onderzoekers (o.a. J. Daan)
- 1943-1972
- opnamen of vrijgesproken dialecten
 - 1297 opnamen
- 1016:46
- op CD; op de website: 'Soundbites'

Nederlandse rituelen

- projectleider Gerard Rooijackers
- 2004-2005
- opnamen van de 4-mei herdenking in Den Haag
- 8 opnamen
- 8:00
- op CD; niet op de website

Edisyn

- projectleider Sjef Barbiers
- 2009-2010
- dialect opnamen
- 29 opnamen
- 30:00
- op CD; niet op de website

Franken

- verzameling audio-opnamen gemaakt door Harrie Franken (1939-2001)
- collectie geschonken aan het instituut in 2007
- opnamen van volksliedjes
- 101 opnamen
- 141:00
- op CD; op de website: 'Liederenbank'

Frankrijk

- collectie opnamen of Nederlandse dialecten die gesproken worden in het noorden van Frankrijk
- 1964-1966
- 110 opnamen - 63:01
- op CD; niet op de website

Goeman-Taeldeman-van Reenen Project (gtrp)

- projectleiders Ton Goeman, Johan Taeldeman (Gent), Piet van Reenen
- 1979-1996
- dialect opnamen voor fonologisch en morfologisch onderzoek (FAND/MAND)
- 659 opnamen
- 822:45
- op CD; op harde schijf voor intern gebruik

Opnamen op grammofoonplaat

- collecties met opnamen op grammofoonplaten
- dialect materiaal uit de jaren 1951-1978
- 412 opnamen
- 131:00
- op CD; niet op de website

Heerlen

- projectleider Leonie Cornips
- 2007
- dialectopnamen in Heerlen (Limburg)
- onderzoek naar dialect in Heerlen
- 42 opnamen
- 63:01
- op CD; niet op de website

Onder de Groene Linde

- projectleider Ate Doornbosch
- 1950-1975
- archief van het radioprogramma 'Onder de Groene Linde'
- opnamen van volksliedjes
- 412 opnamen
- 131:00
- op CD; op de website: 'Liederenbank'

Rimburg

- projectleider Frans Hinskens
- 1985-1987
- dialect opnamen in Rimburg (Limburg)
- sociolinguïstisch onderzoek door Frans Hinskens
- 75 opnamen
- 73:00
- op CD; niet op de website

SAND

- projectleider Sjef Barbiers
- 2001-2002
- dialect opnamen voor de SAND (Syntactic Atlas of the Dutch Dialects)
- 267 opnamen
- 186:26
- op CD; op de website: 'dynasand'

Straattaal

- projectleider Leonie Cornips
- 2004-2005
- taalvariatie
- onderzoek naar straattaal
- 11 opnamen

- 3:22
- op CD; niet op de website

tcult

- projectleider Hester Dibbits
- 1998-2000
- onderzoeksproject Talen en culturen in de Utrechtse wijken Lombok and Transvaal (tcult)
- opnamen voor taalkundige en etnologische doeleinden
- 162 opnamen
- 187:44

usa-1

- projectleider Jo Daan
- 1966
- onderzoeksproject Nederlands in de VS
- taalvariatie
- 112 opnamen
- 75:00
- op CD; niet op de website

usa-2

- projectleider Jaap van Marle
- 1989-1997
- onderzoeksproject Databank van Amerikaans Nederlands
- taalvariatie
- 133 opnamen
- 136:20
- op CD; niet op de website

uva-opnamen; collectie fonetiek

- diverse projecten (o.a. Louise Kaiser)
- opgenomen in de jaren 1924-1969
- opnamen van taalvariatie, vastgelegd door onderzoekers van de afdeling fonetiek van de Universiteit van Amsterdam
- gedigitaliseerd in opdracht van het Universiteitsmuseum (UvA)
- diverse dragers, waaronder wasrollen, papieren tapes, etc.
- 2378 opnamen
- 327:34
- op CD; niet op de website

Volkskunde banden

- projectleiders Han Voskuil, Ton Dekker
- 1971-2003
- interviews over volkscundige onderwerpen (o.a. maaien, verhalen vertellen)
- ethnologisch materiaal
- 226 opnamen
- 350:11
- op CD; niet op de website

FOTO EN VIDEO COLLECTIES

The collecties bestaan uit fotoalbums, familiealbums, foto's en afbeeldingen van speciale onderwerpen. Het grootste deel van deze collecties is niet gedigitaliseerd of geconserveerd.

- Archief FotoMonument, 2000.
- Collectie afbeeldingen betreffende begrafenis (H.J. Jaanus).
- Collectie afbeeldingen op koekplanken (J.J. Schilstra), 1985 - 1991.
- Collectie afbeeldingen van uithangborden en gevelstenen (T. den Herder), 1955 - 1961.
- Collectie aquarellen (Jan Woldring), 2003.
- Collectie bid- en devotieprentjes, 1946 - 1953.
- Collectie emblemata, 20e eeuw.
- Collectie folkloristische voorwerpen (Th. Mol).
- Collectie foto's 'Dutch Rituals' (Rosa Verhoeven).
- Collectie foto's, reproducties en ansichtkaarten (Beeld Archief).
- Collectie fotoalbums met diverse onderwerpen (Van Ginkel - De Kramer), 1908 - 2001.
- Collectie geluidsbanden (analoog) en audio cd's (Geluidsarchief), ca 1955 - heden.
- Diverse audiomateriaal, video, foto-materiaal, images etc
- Klederdracht foto's.
- Realia.

DATABANKEN

Het Meertens Instituut biedt via de website een groot aantal doorzoekbare databanken aan (<http://www.meertens.knaw.nl/cms/nl/databanken>). Deze databanken zijn vrij toegankelijk voor alle bezoekers van de website, zowel onderzoekers als het grote publiek. Het onderstaande overzicht van databanken is in volgorde van de bezoekersaantallen van de databanken in 2012.

Nederlandse Voornamenbank

De Nederlandse Voornamenbank bevat ca. 500.000 voornamen. Bij veel voornamen is door middel van grafische presentaties te zien hoe vaak ze jaarlijks voorkomen vanaf 1880 en hoe de geografische spreiding over Nederland is. Bij ongeveer 20.000 namen wordt tevens een naamsverklaring gegeven.

De Nederlandse Voornamenbank is gerealiseerd in samenwerking met de Universiteit Utrecht.

Gelanceerd: juni 2010

Page views: 9.627.934

Nederlandse Familienamenbank

De Nederlandse Familienamenbank bevat de 314.000 familienamen van alle personen met de Nederlandse nationaliteit. De gegevens zijn gebaseerd op de volkstelling van 1947 en het namenbestand van de Gemeentelijke Basisadministratie van 2007. Bij de meeste namen wordt een verspreidingskaart getoond en wordt aangegeven om hoeveel naamdragers het gaat. De databank geeft daarnaast in veel gevallen informatie over de betekenis, naamsvarianten en ontstaans-geschiedenis.

Gelanceerd: 2009

Page views: 6.978.031

Plantennamen in de Nederlandse Dialecten (PLAND)

De databank Plantennamen in de Nederlandse Dialecten bevat meer dan 300.000 gegevens die betrekking hebben op de volksnamen van planten in het Nederlandse taalgebied. De PLAND toont de verspreiding van deze namen in een

woordkaart. Daarnaast biedt de databank de mogelijkheid betekeniskaarten op te roepen die laten zien voor welke planten een bepaalde volksnaam in gebruik is. De PLAND gaat terug tot het begin van de 19^e eeuw en wordt doorlopend uitgebreid.

Gelanceerd: 2006

Page views: 2.361.060

Nederlandse Liederbank

In de Nederlandse Liederbank zijn meer dan 150.000 Nederlandse liederen ontsloten, van de middeleeuwen tot de moderne tijd. Van elk lied is de bron aangegeven waar de tekst en eventueel de melodie te vinden is. In een aantal gevallen kan direct worden doorgeklikt naar de gehele tekst van het lied of naar de melodie van een geluidsopname.

Gelanceerd: 2007

Page views: 1.672.415

Gekaapte Brieven (vanaf 8 oktober 2012)

De databank Gekaapte Brieven bevat zakelijke post die in de 17^e en 18^e eeuw per schip werd vervoerd en ook de persoonlijke correspondentie tussen de opvarenden en hun familieleden.

De documenten bevonden zich op Nederlandse schepen die door de Engelsen destijds zijn gekaapt. In Engeland belandden de in beslag genomen stukken in archieven, waar ze eeuwen later zijn herontdekt. De moeilijk leesbare originelen zijn door vrijwilligers nauwkeurig overgetikt. De gekaapte brieven leveren een schat aan gegevens voor historici en taalkundigen, (amateur-)genealogen, erfgoedinstellingen zoals musea, en iedereen die geïnteresseerd is in het maritieme verleden van Nederland.

Page views: 1.222.299

Volkkundige Trefwoordenbank

In de Volkkundige Trefwoordenbank zijn alle boeken en artikelen op het gebied van de etnologie, antropologie, volkskunde en volkscultuur uit de bibliotheekcollectie van het Meertens Instituut voorzien van trefwoorden. De trefwoorden zijn toegekend in de periode 1980-2012.

Gelanceerd: 2008

Page views: 672.810

Nederlandse Volksverhalenbank

De Nederlandse Volksverhalenbank bevat meer dan 40.000 historische en hedendaagse sprookjes, sagen, legenden, moppen, raadsels en Broodje-Aap verhalen. De Volksverhalenbank geeft achtergrondinformatie bij de verhalen, zoals de oorsprong ervan, de classificatie volgens internationale indexen en verwijzingen naar de bronnen, zoals de collecties van Grimm en Perrault.

Gelanceerd: 2004

Page views: 621.528

Soundbites

Met het Soundbites project zijn honderden uren aan geluidsfragmenten online toegankelijk gemaakt. Op de 'spreekende kaart' zijn authentieke gesprekken tussen dialectsprekers uit alle delen van Nederland te beluisteren. Het grootste deel van de opnamen is gemaakt voor het Meertens Instituut in de periode 1950-1980.

Gelanceerd: 2009

Page views: 578.074

Nederlandse Bedevaartbank/Databank Bedevaart en Bedevaartplaatsen in Nederland

In deze databank is de bedevaartcultuur in Nederland van de zesde eeuw na Christus tot heden in kaart gebracht. De databank bevat gegevens over 662 bedevaartplaatsen. Van elke plaats is informatie te vinden over de topografie, de archiefbron-

nen en literatuur; het cultusobject, de materiele cultuur en de vereringsgeschiedenis en is er een pagina met beeldmateriaal.
Page views: 295.041

Databank Beschermheiligen

De databank Beschermheiligen bevat gegevens over de verering van een aantal heiligen in Nederland en Vlaanderen. De gegevens zijn ontleend aan een vragenlijst uit 1959. De databank bevat informatie over de plaatsen waar heiligen werden vereerd en de ziekten of problemen waarmee ze gerelateerd werden.

Gelanceerd: december 2010

Page views: 165.103

Meldpunt Taal

Op het Meldpunt Taal werken taalgebruikers en onderzoekers samen om alle ontwikkelingen rond de Nederlandse taal vast te leggen.

Gelanceerd: juni 2010

Page views: 143.993

Dynamische Syntactische Atlas van de Nederlandse Dialecten (DynaSAND)

De Dynamische Syntactische Atlas van de Nederlandse Dialecten is een online tool voor dialectsyntactisch onderzoek. De databank is gebaseerd op gegevens die in de eerste plaats zijn verzameld voor onderzoek naar syntactische en morfosyntactische microvariatie, maar is daarnaast ook bruikbaar bij fonologisch en fonetisch onderzoek. DynaSAND bestaat uit een database, een zoekmachine, een cartografische component en een bibliografie.

Gelanceerd: 2006

Page views: 140.072

Taaldetector (vanaf 3 september 2012)

De Taaldetector detecteert aan de hand van vragen welk dialect iemand spreekt en probeert zo te achterhalen waar hij/zij vandaan komt. Niet alleen vertelt de Taaldetector iets over het taalgebruik, ook laat het zien hoe de dialecten van het Nederlands onderling verschillen en hoe ze in kaart worden gebracht door taalkundigen.

Page views: 123.143

De oude Nederlandse maten en gewichten

Deze databank is gebaseerd op het boek *De oude Nederlandse maten en gewichten* van J.M. Verhoeff uit 1982 en bevat historische metrologische gegevens van vóór 1820. Het is de webversie van een databank die is samengesteld door Ritzo Holtman, redacteur van het door de Gewichten en Maten Verzamelaars Vereniging uitgegeven tijdschrift *Metten & Wegen*.

Page views: 99.855

Morfologische Atlas van de Nederlandse Dialecten

De databank bij de Morfologische Atlas van de Nederlandse Dialecten geeft de morfologie weer van de Nederlandse (en Friese) dialecten aan het einde van de twintigste eeuw. Het laat de grote diversiteit aan morfologische vormen zien, die verschillen van het standaardnederlands door verschil in woorduitgangen, verschil in klinkers van de woordstam en toonverschil. De gegevens zijn afkomstig van veldwerk dat is uitgevoerd in de periode 1979-2000.

Page views: 43.771

Boedelbank

De Boedelbank bevat meer dan 3.000 boedelinventarissen en inboedelbeschrijvingen: officiële documenten waarin de bezittingen van een persoon of een huishouden beschreven worden. De voor deze databank gebruikte boedelinventarissen zijn afkomstig van vier regio's in Nederland en dateren uit de 17^e tot de 19^e eeuw.

Page views: 41.029

Archieven en collecties

In deze databank zijn alle belangrijke archieven en collecties van het Meertens Instituut te vinden. In het organisatiearchief is al het eigen materiaal ontsloten en toegankelijk gemaakt.

Page views: 37.452

Bibliotheekcatalogus

De catalogus van de bibliotheek van het Meertens Instituut bevat 80479 publicaties en 4101 tijdschrifttitels. Dit zijn de aanwinsten sinds 1988 en een deel van de gedigitaliseerde kaartcatalogus. De catalogus is raadpleegbaar via een eenvoudige zoekinterface.

Page views: 22.481

Namen en naamkunde in Nederland

Namen en naamkunde in Nederland en elders is een documentatiesysteem met informatie over namen en naamkundige onderwerpen. De databank bevat ruim 17.000 records.

Page views: 22.113

Wederopbouwboerderijen in Nederland

De databank Wederopbouwboerderijen in Nederland bevat informatie over de meer dan 7.000 boerderijen in Nederland die tijdens de Tweede Wereldoorlog werden verwoest en daarna weer zijn opgebouwd.

Gelanceerd: juni 2010

Page views: 17.387

Bijlage 9.2 Voorbeeld Schenkingsovereenkomst

VERKLARING VAN SCHENKING

De eerste ondertekenaar;, verklaart hierbij te schenken aan de tweede ondertekenaar, de directeur van het Meertens Instituut, prof.dr. H. Bennis, voor deze, L. Jansen, coördinator bibliotheek en archief, die hierbij verklaart te hebben ontvangen:

- ...

Het Meertens Instituut draagt de kosten voor beheer en ontsluiting.

De schenking vindt plaats onder de navolgende voorwaarden:

1. het Meertens Instituut draagt er zorg voor dat het materiaal op de studiezaal van het Meertens Instituut ter beschikking van onderzoekers kan worden gesteld;
2. aan de raadpleging van de beschreven documenten zijn geen beperkende bepalingen verbonden, behoudens bronvermelding, het is geheel openbaar;
3. de overgedragen bescheiden zullen op een uit oogpunt van conservering goede manier worden verpakt en beheerd;
4. het Meertens Instituut verplicht zich de archiefbescheiden in goede staat te bewaren;
5. De algemene beheersregels voor de Meertens archieven en collecties zijn ook van toepassing op deze stukken;
6. Het Meertens Instituut erkent geen enkele aansprakelijkheid met betrekking tot eventuele eerder gemaakte afspraken of verplichtingen in relatie tot het materiaal;
7. Het Meertens Instituut mag vrijelijk een selectie maken uit het overgedragen materiaal, dat vervolgens voor blijvende bewaring in aanmerking komt. Het Meertens Instituut zal zorg dragen dat het resterende materiaal een goede bestemming krijgt;
8. Mochten de archiefbeherende taken van het Meertens Instituut door ander beleid of organisatorische veranderingen zich wijzigen, dan kan voor deze aan het Meertens Instituut overgedragen archiefbestanden een andere locatie c.q. beheersinstelling worden overwogen. Mw. L. Jansen of, bij diens ontstentenis, de directeur, zal een eventuele overdracht naar een passende alternatieve bestemming dienen te bepalen.

Aldus overeengekomen en ondertekend,

De eerste ondertekenaar

De tweede ondertekenaar;

(plaats, datum)

Amsterdam,
Mw. L. Jansen

Bijlage 9.3 Overeenkomst gebruik archiefcollecties

OVEREENKOMST GEBRUIK ARCHIVALIA / MATERIAAL MEERTENS INSTITUUT

Betreft (materiaalomschrijving):

Gebruiker archivalia / materiaal Meertens Instituut,

- gedetacheerd werknemer van het Meertens Instituut
- onderzoeker
- gastonderzoeker
- stagiaire

verklaart dat hij/zij

- verantwoordelijk is voor het gebruik van het aan hem/haar toevertrouwde materiaal
- de intellectuele eigendomsrechten die rusten op het materiaal zal respecteren
- in rechte aansprakelijk is in geval van ongeoorloofd, onzorgvuldig en onrechtmatig gebruik van het materiaal

Tevens verklaart de gebruiker dat hij/zij

- de privacy van individuele personen zal respecteren, namelijk:
- zich onthoudt van gebruik van naam en adres van de individuele persoon
- het materiaal zodanig citeert dat uit het citaat de individuele persoon niet afleidbaar is
- op generlei wijze in contact treedt met de individuele personen en/of hun nabestaanden
- de belangen van de in de documenten genoemde personen of die van hun nabestaanden geen nadeel zal berokkenen.

De gebruiker verklaart dat hij/zij op de hoogte is van de 'Regels voor raadpleging collectie Meertens Instituut'.

Naam

Adres

Postcode Plaats

E-mail

Datum

Handtekening gebruiker

Bijlage 9.4 Datanotitie Meertens Instituut

Februari 2012

Hans Bennis (directeur)

Marc Kemps Snijders (hoofd Technische Ontwikkeling)

Douwe Zeldenrust (coördinator onderzoekscollecties)

I ONDERZOEKSDATA

Inleiding

Binnen het Meertens Instituut worden reeds sinds langere tijd onderzoeksdata in digitale vorm verzameld en beschikbaar gemaakt voor zowel onderzoeksdoeleinden als het algemeen publiek. De publieke databases zijn toegankelijk via de centrale Meertens website (<http://www.meertens.knaw.nl/cms/nl/databanken>). Voor onderzoekers zijn additionele databases toegankelijk via het interne netwerk (intranet) of worden extra toegangsmogelijkheden geboden voor beheer en onderhoud. Daarnaast onderhoudt het instituut een grote collectie 'autonome data', d.w.z. onderzoeksdata die niet langer gebruikt worden binnen lopende projecten, waaronder bijvoorbeeld verschillende collecties van gescande vragenlijsten. Deze zijn veelal slechts in beperkte mate via inter- en intranet ontsloten.

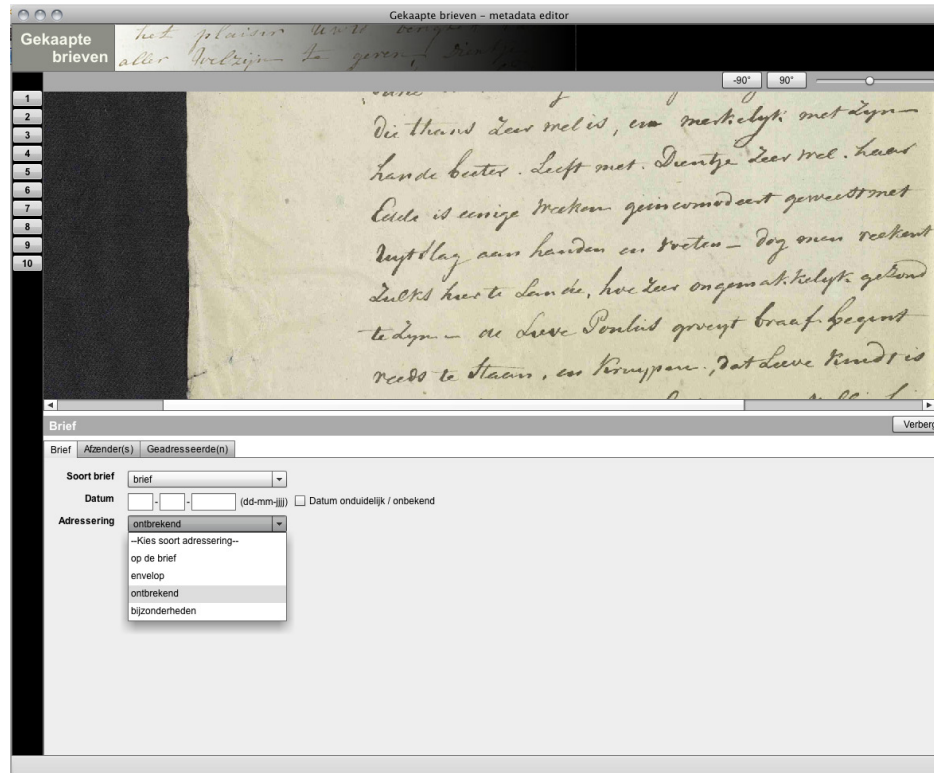
Voor de ontsluiting van de data voor onderzoeksdoeleinden wordt in toenemende mate gebruik gemaakt van de ideeën en voorzieningen die vanuit infrastructuurprojecten als CLARIN aangeboden worden. De leidende gedachte is dat onderzoeksdata voor hergebruik beschikbaar gesteld worden aan de bredere onderzoeksgemeenschap in een vorm die ontdekking en hergebruik van de data mogelijk maakt. Onderzoek en onderzoeker worden hierdoor zichtbaarder, voor andere onderzoekers, de maatschappij en (toekomstige) onderzoeksfinanciers. Er wordt naar gestreefd de datasets niet alleen op globaal niveau te omschrijven en te publiceren, maar tevens de onderliggende data-eenheden te ontsluiten. Voor een bron als de Liederbank bijvoorbeeld houdt dit in dat niet alleen de dataset van de Liederbank als geheel ter beschikking wordt gesteld, maar tevens de onderliggende audiofiles, liedscans en andere gerelateerde informatie. Het beschikbaar stellen van deze informatie via een infrastructuur is een aanvulling op de reeds toegepaste manieren om onderzoeksdata te verspreiden en biedt een manier de onderzoeksresultaten op een gestandaardiseerde manier te publiceren binnen de context van gerelateerde Nederlandse of Europese onderzoeksdata.

Met het oog op de snel groeiende hoeveelheid digitale data die beschikbaar komen en de kosten die beschikbaarstelling met zich meebrengt, geldt dat zowel voor digitalisering van bestaande databronnen als voor ontsluiting van onderzoeksdata inspanningen vooral gericht zullen zijn op directe ondersteuning van lopende onderzoeksprojecten of het beschikbaar stellen van de data voor onderzoek in de nabije toekomst. Het management van het instituut is verantwoordelijk voor de prioritering waarin datasets ter beschikking worden gesteld. Bij het ontsluiten van data worden altijd zowel de betrokken onderzoekers als rechthebbende partijen betrokken.

Bij elk nieuw te starten onderzoek dient een paragraaf in het onderzoeksplan opgenomen te worden waarin aangegeven is hoe omgegaan wordt met de data die in het project zijn gemaakt of verzameld. Afstemming omtrent de datamanagement procedures vindt plaats tussen de belanghebbende onderzoekers, de coördinator onderzoekscollecties en de afdeling Technische Ontwikkeling (TO). De onderzoekers zullen in samenspraak met de coördinator onderzoekscollecties bepalen welke onderzoeksdata aan het eind van het project gearchiveerd moeten worden, bij welke instantie ze moeten worden ondergebracht en welke metadata profielen opgesteld moeten worden in overeenstemming met het type onderzoeksgegevens. Daarnaast dient aandacht besteed te worden aan de toegangsrechten tot de data (zie *Open access*). Voor doorlopende projecten zal een aangepaste strategie geformuleerd worden die voorziet in tussentijdse opslag van de resultaten.

Metadata profielen bestaan uit verzamelingen van metadata-velden. Hierin heeft de coördinator onderzoekscollecties een adviserende rol waarbij op basis van eerdere ervaringen verzamelingen van metadata-velden geselecteerd worden die

het beste aansluiten bij de gegeven datasets en die de data optimaal onder de aandacht van andere onderzoekers kunnen brengen. Daarnaast is de coördinator onderzoekscollecties verantwoordelijk voor de lange-termijn opslag en ontsluiting van de onderzoekscollecties. De afdeling TO, die als primair aanspreekpunt voor de ontwikkeling van de benodigde tools voor databewerking en ontsluiting fungeert, levert ondersteuning in de vorm van zonnodig aangepaste metadata editors. Zo is voor het project 'Gekaapte Brieven' een aangepaste metadata editor gemaakt die aansluit bij de wensen van de onderzoeker en de eisen vanuit de infrastructuur:

Figuur 1: Voorbeeld aangepaste metadata editor voor 'Gekaapte Brieven' project

Open access

Het Meertens Instituut streeft ernaar al haar data als 'open access' data ter beschikking te stellen. Dit houdt in dat de auteur of rechthebbende van een werk alle gebruikers daarvan een gratis, onherroepelijk en wereldwijd recht op toegang geeft. Gebruikers mogen het werk kopiëren, gebruiken, tonen, opnieuw verdelen en hij/zij mag afgeleide werken maken, in elk digitaal medium en voor elk doel, onder voorwaarde dat vermeld wordt wie de oorspronkelijke auteur of rechthebbende is.⁸

In gevallen waarin 'open access' op basis van gegronde redenen niet gewenst is, is een embargo van 18 maanden na afloop van het onderzoek mogelijk. Wanneer er redenen zijn waardoor open toegankelijkheid niet mogelijk is of 18 maanden te kort is, kan de onderzoeker, in samenspraak met de coördinator onderzoekscollecties, besluiten dat toegang

⁸ Uit 'Berlin Declaration'.

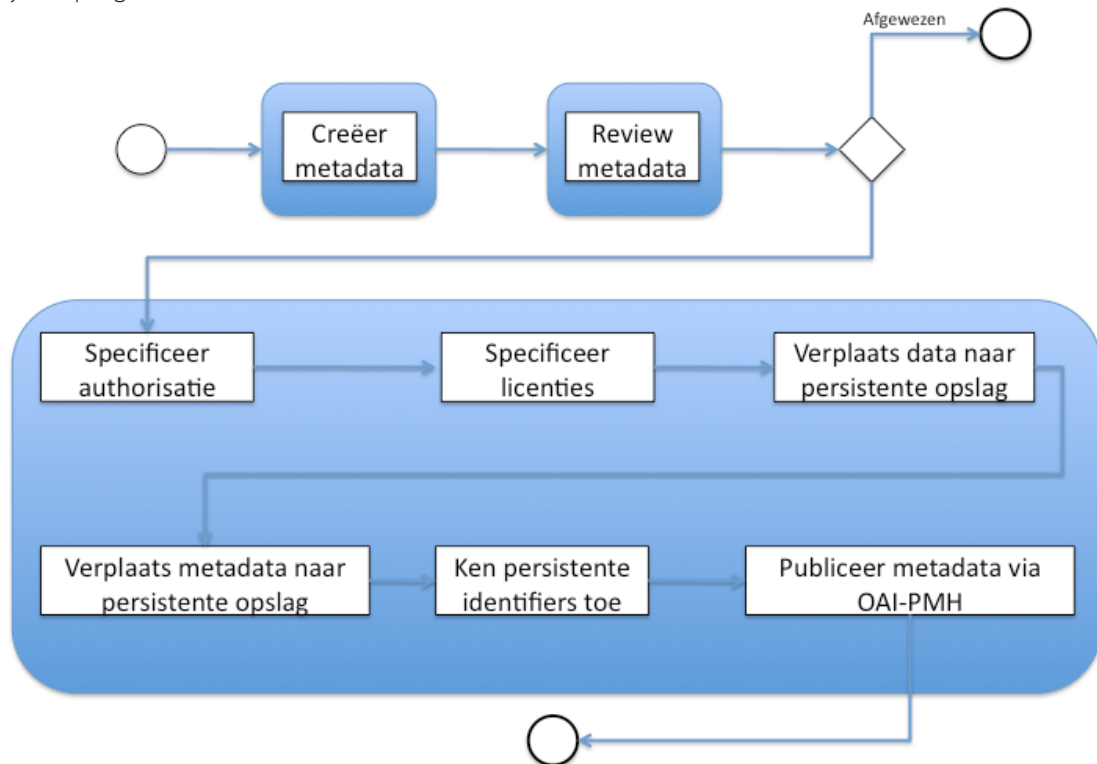
tot de data (nog) niet is toegestaan. De coördinator onderzoekscollecties ziet erop toe dat de toegangsrestricties op de juiste wijze toegepast worden.

In gevallen waarin algemene toegankelijkheid van de onderzoeksdata betwist wordt, kunnen de data tijdelijk via het Meertens autorisatie systeem niet-toegankelijk gemaakt worden.

Alle metadata van onderzoeksgegevens zijn wel openbaar. Hiermee dient rekening gehouden te worden indien zich gevallen voordoen waarin bijvoorbeeld privacybescherming aan de orde is.

Archiveringsproces

Het archiveringsproces bestaat uit meerdere stappen waarin verschillende partijen vanuit het instituut betrokken zijn. Nadat de onderzoeksgegevens voorzien zijn van de benodigde metadata kan in principe tot archivering van de data worden overgegaan. Het archiveringsproces vindt plaats op vooraf gespecificeerde tijdstippen, in overleg met de betrokken onderzoekers en de coördinator onderzoekscollecties. In het algemeen zal archivering plaatsvinden zijn aan het eind van een project, maar voor doorlopende projecten zal een aangepaste strategie geformuleerd worden die voorziet in tussentijdse opslag van de resultaten.

De verschillende stappen van het archiveringsproces zijn:

- *Metadata creatie.* Hierin worden de metadata-profielen opgesteld en ingevuld voor de te archiveren onderzoeksdata. Het resultaat zijn CMDI metadata beschrijvingen voor de onderzoeksdata die voor archivering in aanmerking komen.
BETROKKEN PARTIJEN: *Onderzoekers, Coördinator onderzoekscollecties, Technische Ontwikkeling*
VERANTWOORDELIJKE: *Onderzoeker*
- *Review metadata.* In deze processtap wordt beoordeeld of de opgeleverde metadata in overeenstemming zijn met de richtlijnen die gesteld worden volgens best-practices criteria en vanuit de infrastructuur.
BETROKKEN: *Coördinator onderzoekscollecties*
VERANTWOORDELIJKE: *Coördinator onderzoekscollecties*

- *Specificeer Authorisatie.* In het algemeen hanteert het Meertens Instituut een open access beleid. In voorkomende gevallen kan hiervan afgeweken worden, bijvoorbeeld als IPR of auteursrechtelijke belemmeringen een rol spelen. De onderzoeker heeft de mogelijkheid aan te geven of hij van deze voorziening gebruik wil maken. Alvorens toegang tot de onderzoeksdata verleend wordt, moet altijd goedkeuring verkregen zijn van de collectie eigenaar.
BETROKKEN: *Onderzoeker, Coördinator onderzoekscollecties, Technische Ontwikkeling*
VERANTWOORDELIJKE: *Coördinator onderzoekscollecties*
- *Specificeer licenties.* Indien specifieke licenties gekoppeld zijn aan toegang en gebruik van de resource zullen deze aan de resource gekoppeld worden. Voordat toegang verleend wordt moeten de desbetreffende licenties door de gebruiker aanvaard zijn.
BETROKKEN: *Onderzoeker, Coördinator onderzoekscollecties, Technische Ontwikkeling*
VERANTWOORDELIJKE: *Coördinator onderzoekscollecties*
- *Verplaats data naar persistente opslag.* De onderzoeksdata worden opgeslagen op een lokatie die geschikt is voor persistente opslag. Daarnaast worden de onderzoeksdata op een web-toegankelijke wijze beschikbaar gesteld met inachtneming van de gespecificeerde toegangsrechten.
BETROKKEN: *Coördinator onderzoekscollecties, Technische Ontwikkeling*
VERANTWOORDELIJKE: *Technische Ontwikkeling*
- *Verplaats metadata naar persistente opslag.* De aangeleverde metadata worden verplaatst naar een persistente opslag op een wijze waarop deze ook via het web toegankelijk zijn.
BETROKKEN: *Technische Ontwikkeling*
VERANTWOORDELIJKE: *Technische Ontwikkeling*
- *Ken persistent identifiers toe.* Persistente identifiers (pids) leveren een unieke identificatie van de onderzoeksdata en metadata op een lokatie-onafhankelijke manier. Dit houdt in dat zelfs bij migratie van de data of metadata dezelfde identifier in gebruik blijft. Binnen het Meertens wordt gebruik gemaakt van het Handle systeem en worden pids toegekend in de vorm van URI's. Deze kunnen bijvoorbeeld in een browser worden gebruikt.
BETROKKEN: *Technische Ontwikkeling*
VERANTWOORDELIJKE: *Technische Ontwikkeling*
- *Publiceer metadata via OAI-PMH.* De beschrijvende metadata worden via een standaard protocol (OAI-PMH) aan derden beschikbaar gesteld. Op deze wijze kan de beschikbaarheid van de op het Meertens aanwezige datasets bekend gemaakt worden in omgevingen als de CLARIN-EU Virtual Language Observatory (VLO).
BETROKKEN: *Technische Ontwikkeling*
VERANTWOORDELIJKE: *Technische Ontwikkeling*

Lange-termijn archivering

Lange-termijn archivering van de onderzoeksdata zal door het Meertens Instituut uitbesteed worden aan externe partijen die garanties bieden voor de opslag over langere termijn. In samenwerking met de TLA (The Language Archive) en andere KNAW-instituten zullen de benodigde procedures ontwikkeld worden voor overdracht, beheer en opslag van onderzoeksdata en de daarbij horende metadata.

Vooralsnog regelt het Meertens de opslag en ontsluiting van de data en metadata in eigen beheer zodat op de korte termijn aansluiting bij de infrastructuur gewaarborgd is. Voor de dataopslag van de onderzoeksdata is een aparte opslagvoorziening getroffen die is aangesloten op een Apache server. De beveiliging van de data wordt geregeld via Shibboleth met een federatieve login voorziening. Onderzoekers uit aangesloten onderzoeksinstituten kunnen hiermee inloggen via de standaard inlog procedures van hun eigen instituut (authenticatie). Authorisatie tot de onderzoeksgegevens vindt plaats via een aparte autorisatiemodule die binnen het Meertens wordt ontwikkeld.

Alle metadata worden verzameld in een database en ontsloten door middel van een Tomcat en Apache web server. De data worden gedupliceerd naar een OAI-PMH MySQL database ten behoeve van het OAI-PMH publicatie proces. De OAI-PMH provider biedt via een Apache web server de mogelijkheid de metadata van de onderzoeksgegevens op te halen.

II PUBLICATIES

Het beleid van het instituut is om alle publicaties digitaal toegankelijk te maken. Dit geldt voor toekomstige publicaties van onderzoekers van het instituut, voor reeds gepubliceerde artikelen en boeken en voor unieke collecties met publicaties die door het instituut zijn verworven. Daarnaast bevordert het instituut het opzetten van en het optreden in redacties of redactieraden van open access tijdschriften.

Toekomstige publicaties

Het beleid ten aanzien van toekomstige publicaties is dat de onderzoekers/ schrijvers zich vooraf realiseren in hoeverre tijdschriften of boekenseries open toegankelijk zijn. Indien dat zo is, geldt dit als een argument om een artikel bij dat tijdschrift / die uitgever aan te bieden. Daartegenover staan zeker zo belangrijke overwegingen ten aanzien van de impact van het tijdschrift of het wetenschappelijk prestige van de uitgever. Op dit moment valt een keuze vrijwel altijd uit in het voordeel van het wetenschappelijk belang. Als een artikel niet of niet direct in open access toegankelijk kan worden gemaakt op grond van juridische overwegingen, dan zijn er verschillende mogelijkheden: een voorlopige versie van het artikel/boek wordt in open access toegankelijk gemaakt tot het moment dat de embargotijd is verstreken; het artikel wordt (tijdelijk) alleen toegankelijk gemaakt binnen de eigen onderzoeksomgeving. Het instituut streeft ernaar om beide strategieën te volgen. In de toekomst zullen onderzoekers ook standaard met uitgevers / redacties onderhandelen over open access, en de documentatie daarover overleggen aan het hoofd bibliotheek (zoals beschreven in de KNAW-beleidsnotitie Open Access, p.3)

BETROKKEN: *Directie, Hoofd bibliotheek, onderzoekers*

VERANTWOORDELIJKE: *Onderzoekers*

Gepubliceerde artikelen en boeken

Het instituut is bezig om artikelen en boeken van onderzoekers van het instituut onder te brengen in de KNAW-repository. Vrijwel alle artikelen van onderzoekers na 2000 die nog niet in open access toegankelijk waren, zijn in 2011 gescand en aan de repository toegevoegd, voor zover mogelijk in open access. De komende periode zullen ook boeken en artikelen uit de periode voor 2000 in de KNAW-repository worden opgenomen.

BETROKKEN: *Hoofd bibliotheek, Algemene Zaken, onderzoekers*

VERANTWOORDELIJKE: *Hoofd bibliotheek*

Unieke collecties

Het instituut doet pogingen om financiële ondersteuning te vinden voor de digitalisering van unieke collecties om deze voor zover mogelijk in open access toegankelijk te maken. In het verleden zijn verschillende data-collecties reeds gedigitaliseerd, maar op dit moment zijn wij bezig om middelen te vinden voor de digitalisering van unieke collecties van publikaties via digitaliseringsprogramma's als Early Dutch Books Online (EDBO). Zo zijn er gesprekken gaande over de digitalisering van de collectie dialectgrammatica's met de Koninklijke Bibliotheek.

BETROKKEN & VERANTWOORDELIJKE: *Coördinator onderzoekscollecties*

Open access tijdschriften

Het instituut ondersteunt pogingen om nieuwe open access tijdschriften op te zetten of om bestaande, niet-digitale tijdschriften om te vormen tot open access tijdschriften. Zo zijn verschillende stafleden betrokken geweest bij de opzet van het open access tijdschrift *Quotidian* (Amsterdam University Press) en bij de omzetting van het bestaande Vlaams-Nederlandse tijdschrift *Taal&Tongval* naar een digitaal tijdschrift. In beide tijdschriften zijn verscheidene onderzoekers van het Meertens Instituut lid van redactie of redactieraad.

Bijlage 9.5 Klachtenformulier

Klachtenregeling

(<http://www.meertens.knaw.nl/soundbites/disclaimer.php>)

Meent u dat de digitale beschikbaarstelling van bepaald materiaal inbreuk maakt op enig recht dat u toekomt of uw (privacy)belangen schaadt, dan kunt u dit onderbouwd aan het Meertens Instituut laten weten. Bij een gegronde klacht zal het Meertens Instituut het materiaal ontoegankelijk maken en/of van de website verwijderen, dan wel samen met u bekijken hoe op een andere manier aan uw klacht tegemoet kan worden gekomen. Vult u hiervoor onderstaand formulier in. Er zal dan op korte termijn contact met u worden opgenomen.

Klachtenformulier

Gebruik dit formulier wanneer u rechthebbende bent op een werk dat op de website van het Meertens Instituut wordt getoond, of als u om andere redenen een bezwaar wilt kenbaar maken tegen bepaald materiaal op de website (bijvoorbeeld in verband met uw privacy).

Vult u daartoe (minimaal) de volgende gegevens in:

1. Adres van de pagina waarop het betreffende materiaal staat:

2. Beschrijving van het materiaal waar het om gaat:

3. Reden waarom u bezwaar heeft tegen het materiaal op de website:

4. Wat wilt u dat er met dit materiaal gebeurt / wat wilt u met uw klacht bereiken?
(bijvoorbeeld dat het materiaal van de website wordt gehaald, naamsvermelding enzovoort):

5. Uw contactgegevens:

ONDERZOEK EN DOCUMENTATIE VAN
DE NEDERLANDSE TAAL EN CULTUUR

ADRES

Joan Muyskenweg 25
1096 CJ Amsterdam

POSTBUS

Postbus 94264
1090 GG Amsterdam

TELEFOON

++ 31 (0)20 462 85 00

FAX

++ 31 (0)20 462 85 55

E-MAIL

info@meertens.knaw.nl

INTERNET

www.meertens.knaw.nl

Het Meertens Instituut is
een onderzoeksinstituut van
de Koninklijke Nederlandse
Akademie van Wetenschappen